

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

Lina Leleckaitė
(Teisės ir valdymo studijų programa)

VILNIAUS RAJONO APYLINKĖS TEISMO PRAKTIKOS NAGRINĖJANT BYLAS DĖL
TEISMO LEIDIMŲ IŠDAVIMO IR FAKTŲ PATVIRTINIMO ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
Lekt. E. Stauskienė

Konsultantas-
Lekt. E. Krivka

Vilnius, 2005

TURINYS

ĮVADAS	3
1. Prašymų dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjimo samprata ir rūšys	5
2. Kreipimosi su prašymu išduoti teismo leidimą ar faktų patvirtinimą tvarka.	10
2.1. Teisingumas	12
2.2. Prašymų forma, turinys, subjektai.	16
2.3. Prašymų dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo priėmimas.	23
3. Prašymų dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjimas Vilniaus rajono apylinkės teisme.	26
3.1. Nagrinėjimo tvarka, terminai.	27
3.2. Atsisakymo išduoti teismo leidimus priešastys Vilniaus rajono apylinkės teismo praktikoje.	32
3.2.1. Prašymai dėl teismo leidimo perleisti nuosavybės teisę į šeimos turtą, šeimos turtą įkeisti ar kitaip suvaržyti teise į jį.	33
3.2.2. Prašymai dėl teismo leidimo sandoriams, kurie susiję su nepilnamečio vaiko turtu, sudaryti.	38
3.2.3. Prašymai dėl teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu.	39
3.2.4. Prašymai dėl teismo leidimo išdavimo sudaryti sandorius, susijusius su neveiksnių ar ribotai veiksnų asmenų turtu.	41
3.2.5. Prašymai dėl teismo leidimo vienam sutuoktiniui atlikti veiksmus, kuriems reikalingas kito sutuoktinio sutikimas.	44
3.2.6. Prašymai dėl faktų patvirtinimo.	47
3.3. Teismo nutarties dėl teismo leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo turinys.	49
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	53
PRIEDAS	55
LITERATŪROS SĄRAŠAS	56
SANTRAUKA	59

IVADAS

Naujieji Lietuvos Respublikos civilinio ir civilinio proceso kodeksai pakeitė teismo vaidmenį visuomenėje. Bendrosios kompetencijos teismai nebeliko vien tik ginčų sprendimo institucija. Šalia pagrindinės funkcijos– ginčų sprendimo– teismai pradėjo atlikti apsaugines funkcijas, kurios nesusijusios su ginčų dėl teisės sprendimu, tačiau yra labai reikšmingos asmenų teisių apsaugai (leidimų išdavimas, faktų ir pareiškimų patvirtinimas, turto administravimo kontrolė, paveldėjimo procedūrų taikymas ir kt.). Taigi, teismai fizinių asmenų teisių apsaugos srityje perėmė dalį funkcijų, kurias seniau atlikdavo įvairios valstybės ir savivaldybės institucijos, ar valstybės įgalioti asmenys (Vaikų teisių apsaugos tarnyba, notariai, savivaldybės socialinės globos ir rūpybos padaliniai ir t.t.).

2003 m. sausio 1 d. Įsigaliojęs naujasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (toliau LR CPK) pakeitė senojo LR CPK 33⁴ (toliau 1964 m. LR CPK) skirsnį, kuris reglamentavo prašymų dėl teismo leidimų išdavimo, pareiškimų ar faktų patvirtinimo ir kitų klausimų, kurie nagrinėjami supaprastinto proceso tvarka, nagrinėjimo tvarką.

Autoriaus nuomone pasirinkta tema yra **aktuali** tuo, kad teismai šiuo metu nagrinėja bylas ne tik ginčo teiseną, bet ir atlieka apsauginę funkciją- nagrinėja bylas ypatingosios teisenos tvarka. Ypatingosios teisenos susiformavimą lėmė valstybės interesas susitapatinti su privačiu asmeniu. Ypatingosios teisenos pagrindiniai principai yra oficialumo, tardomojo proceso, žodinio proceso ir viešumo, tiesioginio dalyvavimo principai. Civilinio proceso principai padeda atriboti ginčo teiseną nuo ypatingosios teisenos.

Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo yra nagrinėjami supaprastinto proceso tvarka, kuri yra numatyta dabartiniame LR CPK 443 str. ir 582 str. Taigi, teismams yra suteiktas 5 dienų terminas nuo pareiškimo padavimo dienos išspręsti klausimą dėl teismo leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo.

Problema yra ta, kad nėra vieningos normų taikymo ir aiškinimo praktikos, nes teismo nutartys dėl teismo leidimų išdavimo nėra skundžiamos nei apeliacine, nei kasacine tvarka. Teismai skirtingai taiko Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau LR CK) normas, reglamentuojančias teismo leidimų išdavimą/ faktų patvirtinimą, bei LR CPK normas, nustatančias supaprastinto proceso normas. Tai suponuoja skirtingą šių bylų nagrinėjimo praktiką apylinkės teismuose, nevienodą materialinės teisės ir proceso teisės normų aiškinimą ir taikymą.

Rašydamas baigiamąjį darbą, autorius, susidūrė su problema – literatūros stoka. Nors bylos dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo nagrinėjamos teismuose jau ketvirtus metus, tačiau dar nėra nė vieno autoriaus, kuris būtų šią temą išnagrinėjęs, nėra LR CPK

komentaro dalies, kuri analizuotų šių bylų nagrinėjimo ypatumus. Rašydamas baigiamąjį darbą, autorius remsis ir analizuos Vilniaus rajono apylinkės teismo praktiką, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo.

Šio baigiamojo darbo **dalykas** yra Vilniaus rajono apylinkės teismo bylos dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, o **objektas** – prašymai teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo. Rašydamas darbą, remiantis Vilniaus rajono apylinkės teismo archyviniais dokumentais, autorius susidūrė dar su viena problema – per ketverius metus šiame teisme buvo paduoti tik keli pareiškimai dėl fakto patvirtinimo. Todėl baigiamajame darbe, didžiausias dėmesys bus skiriamas prašymams dėl teismo leidimų išdavimo, o pareiškimai dėl faktų patvirtinimo bus nagrinėjami tik teorine prasme. Savo darbe, autorius daugiausia naudos **analizės metodą**, nes bus analizuojamos Vilniaus rajono apylinkės teismo bylos dėl teismo leidimų išdavimo. Taip pat bus naudojamas **anketinis metodas** – autorius apibendrins teisėjams pateiktos anketos atsakymus. Kadangi naujasis LR CPK įsigaliojo nuo 2003-01-01 d., bus naudojamas **istorinis lyginamasis metodas**, autorius lygins kokios proceso normos buvo taikomos nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal 1964 m. LR CPK ir kokios pagal naująjį LR CPK.

LR CK 3.3 straipsnio 1 dalyje yra numatyti šeimos santykių teisinio reguliavimo principai, iš kurių vienas – prioritetinga vaikų teisių ir interesų apsauga ir gynimas. Todėl baigiamajame darbe autorius iškėlė **hipotezę**, kad teismo leidimais yra siekiama apsaugoti vaikų, ribotai veiksmingų ir neveiksmingų asmenų, sutuoktinių teises. Tačiau autoriui, nagrinėjant šią temą iškilo klausimas, ar tikrai apsaugomos minėtų asmenų teisės? Ar tikslinga teismams nagrinėti bylas dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo? Gal reiktų grįžti prie senosios tvarkos ir suteikti valstybinėms institucijoms daugiau pareigų, sukurti specialų priežiūros aparatą?

Baigiamojo darbo **tikslas** yra, remiantis archyviniais dokumentais išsiaiškinti, kokių prašymų dėl teismo leidimų išdavimo Vilniaus rajono apylinkės teisme paduodama daugiausia, išanalizuoti, ar vienodai teisėjai taiko LR CK ir LR CPK normas išduodami ar atsisakydami išduoti teismo leidimus, taip pat išnagrinėti pagrindines priežastis, dėl kurių atsisakoma išduoti leidimus, ir ar tikrai teismai, išduodami ar atsisakydami išduoti leidimus, apsaugo fizinių asmenų teises, bei atliktų tyrimų rezultatus apibendrinti ir pateikti išvadas.

Autoriaus pagrindinė literatūra yra Vilniaus rajono apylinkės teismo archyvinė medžiaga, Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato nutarimas, kuris apibendrina prašymų dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjimo taisykles, Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus konsultacijos, LR CK ir LR CPK, komentarai, TM Viešųjų ryšių tarnybos pranešimai, Kauno miesto apylinkės teismo teisėjo M. Plučo, A. Vabuolos straipsniai iš interneto.

1. PRAŠYMŲ DĖL TEISMO LEIDIMŲ IŠDAVIMO IR FAKTŲ PATRVIRTINIMO NAGRINĖJIMO SAMPRATA IR RŪŠYS

Šioje dalyje autorius aptars prašymų dėl teismo leidimo išdavimo nagrinėjimo ypatumus. Tačiau, autoriaus nuomone, prieš pradėdant nagrinėti klausimus apie tokių prašymų nagrinėjimą, pirmiausia yra tikslinga panagrinėti kokias procesinių dokumentų kategorijas yra priskirtini prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo. Kartu autorius paanalizuos teismų kompetencijos klausimus. Šis klausimas padės atskleisti kodėl teismams buvo priskirtos funkcijos dėl teismo leidimų išdavimo.

Kalbant apie teismų atliekamas funkcijas, reikia paminėti, kad teismai sprendžia ginčus dėl teisės. Jie nagrinėja administracines, baudžiamąsias ir civilines bylas. Teismo veikla, susijusi su bylų nagrinėjimu yra vadinama jurisdikcine, taigi teismams yra būdinga civilinė, baudžiamoji ir administracinė jurisdikcija. Teismai taip pat vykdo ir ne jurisdikcines funkcijas, t.y. tvirtina testamentus, skiria globėjus, taiko paveldimo turto apsaugos priemones. Prie ne jurisdikcinės funkcijos, autoriaus nuomone, galima priskirti ir prašymus dėl teismo leidimo išdavimo. Taigi, teismų vykdomos jurisdikcinės ir ne jurisdikcinės funkcijos, kaip visuma dar vadinamos teismų kompetencija. Analogiškai skiriama jurisdikcinė teismo kompetencija ir ne jurisdikcinė kompetencija. Civilinio proceso teisėje, jurisdikcinę kompetenciją reglamentuoja priskirtinumo ir teisingumo institutai. „Priskirtinumas nusakomas kaip teisės normų, nustatančių įvairių jurisdikcinių organų kompetenciją nagrinėti ir spręsti vienokio ar kitokio pobūdžio ginčus, visuma”¹. Šiuo atveju yra svarbu atskirti kompetenciją ir priskirtinumą. Kompetencija yra platesnė sąvoka, ji apima tam tikros institucijos teisių ir pareigų visumą, o priskirtinumas- tai dalis kompetencijos, t.y. jurisdikcinė veikla.

Pirmiausia reikia panagrinėti civilinių bylų priskirtinumo teismams klausimą, kadangi prašymų dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjimas yra civilinio proceso teisės dalykas. Todėl reiktų paanalizuoti LR CPK 22 straipsnį, kurio pirmoji dalis nusako, kad „Teismams nagrinėti šio Kodekso nustatyta tvarka priskiriami ginčai, kylantys iš civilinių, šeimos, darbo, intelektinės nuosavybės, bankroto, restruktūrizavimo ir kitų privatinų teisinių santykių”. Iš pasakyto, galima daryti išvadą, kad pagrindinė teismų funkcija- spręsti ginčus dėl teisės ir ginti pažeistas subjektines teises bei įstatymo saugomus interesus. Vykdydamas šią funkciją, teismas ją įgyvendina nagrinėdamas bylas ieškininės teisenos tvarka.

¹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė.-Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. .P. 230.

„Tačiau yra atvejų, kai teismui reikia įsikišti net nesant ginčo dėl teisės, taigi nesant teisės pažeidimo ir teisės pažeidėjo”². Tokiose bylose nėra dviejų ginčo šalių, t.y. ieškovo ir atsakovo, kurie turi priešingus interesus, čia būna tik pareiškėjas (-ai), suinteresuoti asmenys. Todėl šiame darbe svarbiausia yra LR CPK 22 straipsnio antra dalis, kuri nusako, kad “Teismai taip pat nagrinėja bylas ypatingosios teisenos tvarka...”. Ypatingosios teisenos bylų priskirtinumas nustatomas pagal sąrašo principą, t.y. teismai nagrinėja ypatingosios teisenos bylas tik tas, kurios yra išvardintos LR CPK. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad LR CPK nepateikia galutinio sąrašo bylų (1964 m. CPK 270 str. buvo pateiktas galutinis tokių bylų sąrašas), kurios nagrinėtinos ypatingosios teisenos nustatyta tvarka. Naujajame LR CPK yra pateikta nuoroda į kitus teisės aktus (LR CK, Įstatymus), kurie reglamentuoja kitų bylų nagrinėjimą supaprastinto proceso tvarka. Taigi, galima teigti, kad „...nors sąrašas ir nėra išsamus, tačiau apribotas tam tikromis Įstatymuose nurodytomis sąlygomis...”³. Tos sąlygos yra nurodytos dvi. Pirma, kad ypatingąja teiseną nagrinėjamos tos bylos, kurios nurodytos LR CK ir Įstatymuose, ir antra sąlyga- šios bylos yra nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka.

Lietuvoje ypatingąją teiseną reglamentuoja LR CPK V dalis. Šio kodekso 442 straipsnio 14 dalyje nurodyta, kad ypatingosios teisenos tvarka teismas nagrinėja bylas „dėl teismo leidimų išdavimo, pareiškimų ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo (palikimo administratoriaus skyrimo, turto aprašo sudarymo, testamentų paskelbimo ir pan.) ...”. Iš to aiškiai matyti, kad prašymai dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjami ypatingosios teisenos nustatyta tvarka.

Autoriaus nuomone, svarbu panagrinėti esminius bruožus, lėmusius ypatingosios teisenos susiformavimą. Perskaičius civilinio proceso darbo grupės autorių nuomonę, darytina išvada, kad naujojo LR CPK ypatingosios teisenos reformos pagrindas buvo Vokietijos ir Austrijos Įstatymai. Tačiau ne visos teisės normos buvo perimtos iš šių užsienio valstybių teisės aktų. „Tiek Vokietijoje, tiek Austrijoje normos, reglamentuojančios bylų nagrinėjimą ypatingąja teiseną, nėra civilinio proceso kodekso dalis ...”⁴. Ypatingąją teiseną šiose valstybėse reglamentuoja atskiri Įstatymai. Daugelis bylų, kurios priskirtinos ypatingajai teisenai, iš esmės nėra teismo bylos (pavyzdžiui, bylos dėl teismo leidimų išdavimo). Tokius pareiškimus galėtų nagrinėti ir vykdomosios valdžios institucijos, kaip pavyzdžiui, Vokietijos Įstatyme dėl apsauginės teisenos (*Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*) 129 str. nurodyta, kad ypatingosios teisenos subjektai, vykdančys tam tikras valstybės funkcijas yra notariai. Iškyla klausimas, kodėl Įstatymų leidėjai ypatingosios teisenos bylas dėl leidimų

² Mikelėnas V. Civilinis procesas.- Vilnius: Justitia, 1997. T.2. P.173.

³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė.-Vilnius: Justitia, 2005. T.2. P.375.

⁴ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės.- Vilnius: Justitia, 2002. P.203.

išdavimo, perdavė teismų kompetencijai? Į šį klausimą V. Nekrošius atsakė „Esminis bruožas lėmęs savarankiškos ypatingosios teisenos susiformavimą- išskirtinis valstybės interesas...“⁵. Teisės aktų rengėjai rėmėsi LR Konstitucija, kurioje pasakyta, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas, kad valstybės pareiga saugoti ir globoti šeimą. Taip pat, galima teigti, kad rėmėsi ir tarptautiniais teisės aktais, kuriuose didelis dėmesys skiriamas nepilnamečių vaikų teisių ir interesų apsaugai. Todėl, siekiant užtikrinti minėtų teisės normų svarbą, valstybė perdavė tam tikrus klausimus spręsti teismams, nes „teismo sprendimas iš esmės yra patikimesnis...“⁶.

Normos, kurios nustato ne ginčo bylų nagrinėjimą, priskiriamos prie ypatingosios teisenos normų. Taigi, ypatingoji teiseną- ne ginčo teiseną, teismai apsiriboja tik pareiškėjo prašymo sprendimu ir nesprenžia klausimo dėl teisės gynimo. Tačiau negalima ypatingosios teisenos apibrėžti vien teigiant, kad tai yra „ne ginčo“ teiseną. Daugelio mokslininkų nuomone, tai būtų netikslus ir per siauras apibrėžimas, nes ypatingoji teiseną apima ne tik tas bylas, kuriose nėra ginčo. Ginčo nebuvimas nėra pagrindinis skiriamasis ypatingosios teisenos ir ieškininės teisenos bruožas. Ypatingoji teiseną nustato ieškininės (ginčo) teisenos išimtis. Vokiečių mokslininkas, profesorius Dr. W. Brehmas ypatingąją teiseną apibūdino kaip „...valstybės vykdomą tam tikrą teisės sričių administravimą“⁷. Nagrinėdami bylas, kurios priskirtinos ypatingajai teisei, teismai formaliai patikrina, ar konkrečiu atveju yra įstatymo nustatytos sąlygos priimti tam tikrą sprendimą (pavyzdžiui, ar įstatymas leidžia pareiškėjui priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu). Ypatingosios teisenos tikslas yra apsaugoti privačių asmenų teises, kurios yra neginčijamos, visuotinai pripažįstamos bei įtvirtintos Konstitucijoje, tarptautiniuose dokumentuose. Taigi, teismai nagrinėdami ypatingosios teisenos bylas apsaugo asmenų subjektyvias teises ir sudaro sąlygas toms teisėms įgyvendinti (pavyzdžiui, disponuoti savo turto).

LR CPK 442 str. paminėtas naujas terminas- supaprastintas procesas. „Supaprastinto proceso“ terminas taip pat minimas ir LR CPK 579 str., kuris nustato, kokios bylos priskiriamos prie teismo leidimų ar faktų patvirtinimo ir kokia tvarka jos nagrinėjamos „Civiliniame kodekse numatytais atvejais dėl teismo leidimų veiksams atlikti išdavimo, pareiškimų ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo (palikimo administratoriaus skyrimo, turto aprašo sudarymo, testamentą paskelbimo ir pan.) bei kiti klausimai, kurie pagal Civilinį kodeksą ir kitus įstatymus nagrinėtini supaprastinto proceso tvarka, nagrinėjami šiame skyriuje nustatyta tvarka, jeigu šis Kodeksas nenumato kitos tokių pareiškimų nagrinėjimo tvarkos“⁸. LR CK ir kituose įstatymuose numatytais atvejais prašymus dėl teismo leidimų

⁵ ten pat.P.204.

⁶ Mikelėnas V. Civilinis procesas.- Vilnius: Justitia, 1997. T. 2. P. 174.

⁷ Keidel T., Kuntze J., Winkler K. Freiwillige Gerichtsbarkeit. München, 1999. P. 55.

⁸ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

išdavimo teismas nagrinėja, kaip jau minėta, ypatingosios teisenos tvarka, pagal CPK XXXIX skyriaus taisykles, bei bendrąsias ypatingąją teiseną reglamentuojančias civilinio proceso teisės normas (CPK 442-443 straipsniai). Taigi, prašymai dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjami supaprastinto proceso tvarka, dar vadinama pagreitinto proceso tvarka, kai pareiškėjai, suinteresuoti asmenys apie teismo posėdį nėra informuojami, jų pateikti prašymai išnagrinėjami rašytinio proceso tvarka. Tačiau reiktų paminėti, kad yra ir išimčių, kai teisėjai gali skirti žodinio proceso nagrinėjimą „Teismas gali pasirinkti, kokia forma (raštu ar žodžiu) išklausys proceso dalyvius“⁹. Pirmą kartą supaprastinto proceso sąvoka buvo paminėta naujajame LR CK. Iki naujojo LR CK kodekso ši sąvoka nebuvo vartojama, kartais supaprastintas procesas buvo vadinamas sumariniu procesu.

Išnagrinėjus šiuos aspektus, galima pamėginti nusakyti, kas tai yra prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, bei šių prašymų nagrinėjimo tvarka. Prašymai dėl teismo leidimų- tai asmenų pareiškimai (prašymai), kuriais kreipiamasi į teismą, siekiant apsaugoti subjektines teises (nepilnamečių, veiksnių ar ribotai veiksnių asmenų). Tokių prašymų nagrinėjimo tvarka- tai byloje dalyvaujančių asmenų procesinių dokumentų nagrinėjimas pagal ypatingosios teisenos taisykles, supaprastinto proceso tvarka, klausimą išsprendžiant iš esmės, priimant teismo nutartis. LR CPK 110 str. yra pateikta dalyvaujančių byloje asmenų procesinių dokumentų sąvoka. Kalbant apie prašymus dėl teismo leidimo išdavimo, autoriaus nuomone, šiuo atveju, byloje dalyvaujančių asmenų procesiniai dokumentai- tai asmenų pareiškimai ir kiti dokumentai, kuriose pareikšti jų prašymai, reikalavimai.

Taigi, iš to darytinos išvados, kad asmenų prašymai dėl teismo leidimų išdavimo yra byloje dalyvaujančių asmenų procesiniai dokumentai, kuriuose raštu pateikiami pareiškėjų prašymai, reikalavimai. Šiais prašymais asmenys kreipiasi į teismą siekdami apsaugoti subjektines teises. Dažniausia siekiama apsaugoti nepilnamečių asmenų, taip pat neveiksnių ir ribotai veiksnių asmenų, bei sutuoktinių teises. Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo priklauso teismų kompetencijai. Tokie prašymai nagrinėjami ypatingosios teisenos tvarka. Teismai šiuos prašymus nagrinėja supaprastinto proceso tvarka, atsižvelgiant į labiausiai pažeidžiamų asmenų (nepilnamečių, neveiksnių ir t.t.) teises ir interesus.

Prašymų atlikti tam tikrus veiksmus, kuriems yra reikalingas teismo leidimas yra labai daug ir įvairių. Autorius, kad būtų lengviau analizuoti Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas, suskirstė šiuos prašymus į tam tikras kategorijas. Šie prašymai suskirstyti pagal asmenų, kurių interesus siekiama apsaugoti kriterijų:

1. Prašymai dėl teismo leidimo išdavimo, kai siekiama apsaugoti nepilnamečių asmenų interesus: leidimas sudaryti nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos

⁹ Baur F. *Freiwillige Gerichtsbarkeit*. Tübingen, 1955. P. 166.

turtas, sandorius, kai sutuoktiniai turi nepilnamečių vaikų (LR CK 3.85 str. 2 d.), leidimas sandoriams, kurie susiję su nepilnamečio vaiko turtu, sudaryti (LR CK 3.188 str. 1d. 1p.), leidimas priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu (LR CK 3.188 str. 1d. 2 p.).

2. Prašymai dėl teismo leidimo išdavimo, kai siekiama apsaugoti ribotai veiksmių arba neveiksmių asmenų interesus: leidimas sudaryti sandorį globotinio vardu, kurio suma didesnė negu penki tūkstančiai litų (LR CK 3.244 str. 2d.), leidimas sudaryti sandorį dėl globotinio nekilnojamojo daikto ar daiktinių teisių į jį (LR CK 3.244 str.3d.), ir kt.
3. Kiti prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo: dėl santuokinio amžiaus sumažinimo (LR CK 3.14 str. 3 d.), bei prašymai dėl faktų patvirtinimo.

Visi šie leidimai yra išduodami remiantis LR CPK XXXIX skyriaus nustatyta tvarka.

Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjams buvo pateikta anketa (Priedas Nr. 1), siekiant išsiaiškinti Vilniaus rajono apylinkės teismo praktiką, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo. Autorius siekė sužinoti, kokių prašymų dėl teismo leidimų išdavimo buvo pateikta daugiausia, ar teko nagrinėti bylas dėl faktų patvirtinimo. Taip pat autorius norėjo sužinoti pačių teisėjų nuomonę, ar tam tikri teismo leidimai iš tiesų apsaugo nepilnamečių bei kitų asmenų interesus.

Iš pateiktos anketos rezultatų, matyti, kad daugiausia buvo paduota prašymų dėl teismo leidimo įkeisti turtą, šiek tiek mažiau dėl teismo leidimo parduoti turtą, dėl teismo leidimo priimti palikimą. Taip pat buvo paminėtos ir tokios bylos, kaip prašymas sumažinti santuokinį amžių, dėl teismo leidimo nutraukti nėštumą.

Į antrą anketos klausimą- ar teko nagrinėti prašymų dėl faktų patvirtinimo- tik keli teisėjai paminėjo, kad nagrinėjo tokio pobūdžio bylas. Teisme buvo trys tokios bylos. Viena byla- prašymas dėl asmeninio testamento patvirtinimo, antra- dėl vaiko kilmės iš tėvo pusės nustatymo, trečia- dėl žemės dalijimo akto juridinio fakto patvirtinimo. Daugiau tokio pobūdžio bylų Vilniaus rajono apylinkės teisme nagrinėta nebuvo.

Reiktų paminėti, kad yra ir kitokie pareiškimai dėl teismo leidimų išdavimo, kuriems netaikoma LR CPK XXXIX skyriaus nustatyta tvarka, pavyzdžiui, dėl leidimo susipažinti su ekspertų ataskaita ir pasiūlymais (LR CK 2.130 str. 3d.); dėl leidimo įvaikinti nesusituokusiam asmeniui ar vienam iš sutuoktinių (LR CK 3.210 str. 2 d); dėl leidimo būti įvaikintojais vyresniems negu 50 metų amžiaus asmenims ir kt. Šios leidimų rūšys nagrinėjamos LR CPK 488 straipsnyje nustatyta tvarka.

Naujasis LR CK labai daug dėmesio skyrė šeimos teisei, o ypač ginant nepilnamečių vaikų, sutuoktinių, neveiksmių arba ribotai veiksmių asmenų teises. 1964 m. CK šeimos teisei

nebuvo skirta dau dėmesio. Pasak Klaipėdos notaro Mariaus Stračkaičio „1964 metais priimtas sovietinis civilinis kodeksas tikrai neatitiko šių dienų visuomenės poreikių, nors ir buvo pataisytas keliasdešimt kartų. Būtinai reikėjo keisti visą jo turinį, nes pasikeitė pati santvarka, kurią galima išreikšti taip: pagaliau atsirado privati nuosavybė!“¹⁰. Kalbant apie naują LR CK, autoriui iškilo klausimas, o kokių valstybių patirtimi Seimas rėmėsi priimdamas naują kodeksą, kuris reguliuoja svarbiausius asmenų gyvenimo klausimus? Į šį klausimą prof. Valentinas Mikelėnas atsakė „Pagrindiniai šaltiniai buvo du- tai Olandijos ir Kanados Kvebeko provincijos civiliniai kodeksai. Kita vertus, kai kurių LR CK knygų, pavyzdžiui, „Paveldėjimo teisė“, didžioji dalis perimta iš vokiečių. Be to, daugelis dalykų yra išlikę remiantis perimamumo principu“¹¹.

Įsigaliojus naujam LR CK, išreikšta nemažai nuomonių apie šią naują teismo leidimų išdavimo procedūrą. Daugelis teigia, kad yra ir taip sudėtinga buto pirkimo – pardavimo procedūra, o reikalavimas gauti teismo leidimą tik dar labiau komplikuoja situaciją. Tačiau autorius, išanalizavęs Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas, dėl teismo leidimų išdavimo, padarė išvadą, kad nėra labai sunku gauti prašomus teismo leidimus.

Išanalizavus prašymų dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjimo sampratą, darytinos išvados, kad šie prašymai nagrinėjami ypatingosios teisenos tvarka, kurią reglamentuoja LR CPK V dalis. Ši LR CPK dalis nustato bendrąsias ypatingosios teisenos taisykles. Baigiamajame darbe svarbiausias dėmesys skiriamas LR CPK XXXIX skyriui, kuris skirtas prašymams dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjimui. Analizuojant šias LR CPK normas matyti, kad prašymai dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjami supaprastinto (pagreitinto) proceso tvarka, siekiant apsaugoti asmenų subjektines teises.

2. KREIPIMOSI SU PRAŠYMU IŠDUOTI TEISMO LEIDIMĄ AR FAKTŲ PATVIRTINIMĄ TVARKA

Kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į teismą, siekdamas apsaugoti pažeistas teises, Įstatymų saugomus interesus. Tokia norma yra nurodyta ir aukščiausiam Lietuvos Respublikos Įstatyme- Konstitucijoje, ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 13 straipsnyje „Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba valstybiniuose organuose...“¹².

LR CPK nurodo, kad teismas, būdamas nešališka ginčo sprendimo institucija, procesą gali pradėti tik suinteresuoto asmens iniciatyva. Pagal LR CPK 5 str. 3 d. „Teismas imasi

¹⁰ Naujasis Civilinis kodeksas-papildomas darbas teismams, 2001.10.03, A. Vabuola, Klaipėda// <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?Tema=1&str=259>; prisijungimo laikas: 2005-08-17

¹¹ D.Sauliūnas. Lietuva turi naują Civilinį kodeksą//Justitia. 2000, Nr. 4-5. P. 2.

¹² Berger V. Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencija. Vilnius: Pradai, 1997. P. 639.

nagrinėti civilinę bylą pagal asmens (arba jo atstovo), kuris kreipėsi, kad būtų apginta jo teisė arba Įstatymų saugomas interesas, pareiškimą”. Taigi, teismas savo iniciatyva negali iškelti civilinės bylos, išskyrus Įstatymuose numatytas išimtis, kada teismas ypatingosios teisenos tvarka savo iniciatyva privalo inicijuoti civilinę bylą (pavyzdžiui, bylą dėl globos ar rūpybos steigimo, dėl globėjo ar rūpintojo paskyrimo neveiksniui ar ribotai veiksniam asmeniui). Tokia Įstatymo išlyga yra skirta labiausiai pažeidžiamų asmenų (nepilnamečių, neveiksnių asmenų) teisių apsaugai užtikrinti.

Asmuo, nusprendęs kreiptis į teismą, pirmiausia turi surašyti pareiškimą ir vadovaudamasis teisingumo taisyklėmis, kreiptis į atitinkamą teismą. Ieškininės teisenos bylose pareiškimai vadinami ieškiniais (ieškininiais pareiškimais), o ypatingosios teisenos bylose- pareiškimais, prašymais, skundais. Asmenų pareiškimai turi atitikti Įstatymo nustatytus procesinių dokumentų turiniui ir formai bei priedų pateikimui keliamus reikalavimus (LR CPK 111 str., 114 str.). Nurodyti reikalavimai yra imperatyvaus (privalomojo) pobūdžio, todėl jei jų nebus laikomasi, teismas gali priimti nutartį trūkumams šalinti arba atsisakyti priimti pareiškimą. Bylose dėl teismo leidimų išdavimo negalimas trūkumų šalinimas. Autoriaus nuomone, būtų netikslinga nagrinėjant šias bylas suteikti teismams galimybę priimti nutartis dėl trūkumų šalinimo, atsižvelgiant į tai, kad šioms prašymams išnagrinėti suteikiamas 5 dienų terminas. Todėl, jei prašymas neatitinka LR CPK 111 str., 114 str. nustatytų reikalavimų- teismas atsisako priimti prašymą. Tačiau atsisakymas priimti prašymą, kai jis neatitinka nustatytų procesinių dokumentų turiniui ir formai keliamų reikalavimų, neatima iš pareiškėjo teisės pakartotinai kreiptis į teismą. Pareiškėjas iš naujo surašęs prašymą gali pakartotinai kreiptis į teismą dėl to paties dalyko, tuo pačiu pagrindu. Lyginant nutartį trūkumams šalinti ir nutartį atsisakyti priimti prašymą dėl teismo leidimo išdavimo skirtumas tas, kad nutartyje dėl trūkumų šalinimo, pareiškėjui (ieškovui) yra teismo duotas terminas, iki kada jis privalo teismui pateikti patikslintą pareiškimą (ieškinį). Nutartyje, kuria atsisakyta priimti pareiškimą dėl teismo leidimo išdavimo- nėra teismo nustatytas terminas. Teismai taip pat atsisako priimti pareiškimą tais atvejais, kai jis neteisingas tam teismui. Šiose nutartyse pareiškėjui nurodoma, kuriam teismui jo pareiškimas teisingas.

Prieš pradėdant Vilniaus rajono apylinkės teismo bylų dėl leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo nagrinėjimo analizę, pirmiausia reikia išsiaiškinti kokie prašymai teisingi šiam teismui. Kitas svarbus dalykas- panagrinėti pateikiamų prašymų formą ir turinį, bei sužinoti, kokių pagrindinių įrodymų reikalauja šio teismo teisėjai. Aptarus bendruosius procesinių dokumentų formai ir turiniui keliamus reikalavimus, autorius panagrinės pagrindines problemas, su kuriomis susiduria Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjai sprendami prašymų priėmimo klausimą.

2.1. Teisingumas

Asmuo, siekdamas apginti savo teises, bei interesus, pirmiausia turi išsiaiškinti kokiai teismų sistemos grandžiai teisingas jo pareiškimas. Lietuvos Respublikos teismų sistemą sudaro Aukščiausiasis teismas, Apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai. Asmuo taip pat turi nustatyti, kurios teismų sistemos teismuose turi būti nagrinėjamas jo pareiškimas (ar administracinės, ar bendrosios kompetencijos). Kaip žinoma, prašymus dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėja bendrosios kompetencijos teismai. Todėl asmuo turi išspręsti kitą klausimą- koks konkrečiai pirmos instancijos teismas nagrinėja tokio pobūdžio bylas- apygardos ar apylinkių teismai. Žinant, kad tokius prašymus (pareiškimus) nagrinėja apylinkių teismai (LR CPK 26 str. 1d.), telieka išsiaiškinti kokiam konkrečiai apylinkės teismui teisingas asmens pareiškimas, nes „Civilinės bylos teisingumas konkrečiam teismui yra tinkamos teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo sąlyga“¹³. Todėl šioje dalyje yra svarbu panagrinėti bendrus teisingumo klausimus, paanalizuoti LR CPK straipsnius, kurie nustato prašymų dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo teisingumą. Taip pat pateikti Vilniaus rajono apylinkės teismo bylų analizę, susijusią su normų, nustatančių teisingumo taisykles, taikymo praktika.

Bendrus teisingumo klausimus reglamentuoja LR CPK IV skyrius. Kadangi baigiamojo darbo tema yra teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo analizė, tai šiame darbe, sprendžiant teisingumo klausimus, reikia vadovautis LR CPK 580 str. 1 dalimi kuri reglamentuoja teisingumą minėtose bylose „Prašymai išduoti teismo leidimą, patvirtinti pareiškimą ar faktą bei kiti prašymai (pareiškimai), kurie pagal Civilinį kodeksą ir kitus Įstatymus nagrinėtini supaprastinto proceso tvarka, paduodami pareiškėjo gyvenamosios vietos ar buveinės apylinkės teismui“. Pagal šio straipsnio nuostatas, prašymas dėl teismo leidimo išdavimo visais atvejais yra paduodamas pareiškėjo gyvenamosios vietos ar buveinės apylinkės teismui. Tai yra pagrindinė norma, kuri reglamentuoja, paduotų prašymų (pareiškimų) teisingumo klausimus. Kadangi šie prašymai paduodami pareiškėjo gyvenamosios vietos teismui, svarbu paminėti teisės normas, kurios reglamentuoja asmenų gyvenamosios vietos nustatymo kriterijus. Tikslus gyvenamosios vietos nustatymas turi labai svarbią reikšmę civiliniams teisiniams santykiams. Gyvenamoji vieta ar buveinė yra nustatomos pagal LR CK nuostatas:

- LR CK 2.16 str.– gyvenamoji vieta laikoma ta vieta, kur asmuo faktiškai dažniausiai gyvena; jei asmuo turi kelias gyvenamąsias vietas– vieta, su kuria asmuo yra labiausiai susijęs;

¹³ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. – Vilnius : Justitia, 2003. T. 1. .P. 237.

- LR CK 2.17 str.– gyvenamoji vieta nustatoma atsižvelgiant į asmens faktinio gyvenimo toje vietoje trukmę ir tęstinumą; jei gyvenamoji vieta nežinoma – paskutinė žinoma jo gyvenamoji vieta;
- LR CK 2.49 straipsnis taikomas nustatant juridinio asmens buveinės vietą.

Prašymus dėl teismo leidimų išdavimo turi teisę pateikti ir nepilnamečiai asmenys. Todėl svarbu nustatyti ir tokių asmenų gyvenamąją vietą. Nepilnamečių fizinių asmenų nuolatinę gyvenamąją vietą nustato LR CK 2.14 str. Pagal šį straipsnį, nepilnamečių asmenų gyvenamoji vieta laikoma jų tėvų ar globėjų nuolatinė gyvenamoji vieta, arba vieno iš tėvų, su kuriuo nepilnametis daugiausia gyvena, nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu teismas nėra nustatęs nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos su vienu iš tėvų. Reikia paminėti, kad gyvenamoji vieta gali būti nustatyta ne tik su vienu iš tėvų, teismas gali vaiko gyvenamąją vietą nustatyti, pavyzdžiui, vaikų globos namuose.

Kalbant apie teisingumo taisyklių taikymą, reiktų paanalizuoti kelias bylas. Pavyzdžiui, į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėja I. M. su prašymu dėl teismo leidimo nekilnojamojo daikto- buto ir žemės sklypo, esančių Vilniaus rajone, Grigaičių kaime įkeitimo sandoriui sudaryti (civilinė byla Nr. 2-2610-494/2005). Pareiškėja nurodo, kad turi du nepilnamečius vaikus ir, kad už gautą paskolą įsigijo šį butą su žemės sklypu. I. M. prašyme nurodė, kad gyvena minėtu adresu, tačiau iš VĮ Registrų centro Vilniaus filialo pažymėjimo matyti, kad tas butas nebaigtas statyti, be to, Gyventojų registro tarnybos pažymoje, pirkimo-pardavimo sutartyje ir kredito sutartyje pateikti kiti duomenys apie pareiškėjos gyvenamąją vietą- Vilniaus mieste, Taikos gatvėje. Todėl teismas, vadovaudamasis LR CPK 580 str., LR CK 2.17 str. 1 d. atsisakė priimti I.M. prašymą dėl teismo leidimo išdavimo kaip neteisingą Vilniaus rajono apylinkės teismui ir pasiūlė pareiškėjai kreiptis į Vilniaus m. 1 apylinkės teismą. Paanalizuokime dar vieną bylą, kai pareiškėjas E.J. kreipėsi į teismą dėl teismo leidimo padovanoti savo motinai dalį gyvenamojo namo, esančio Vilniaus rajone (civilinė byla Nr. 2-2301-341/2005). Pareiškėjas nurodė, kad tą namo dalį paveldėjo po tėvo mirties. Taip pat nurodė, kad padovanojus dalį namo motinai, galėtų gauti banko kreditą būsto renovacijai- tuo pačiu jo mažamečio vaiko gyvenimo, mokymosi, sveikatos apsaugos sąlygos būtų geresnės. Iš pateiktų dokumentų matyti, kad namas priklauso pareiškėjui. Taip pat buvo pateikta Utenos rajono PK migracijos tarnybos pažyma, iš kurios matyti, kad pareiškėjas su savo šeima gyvena ir yra deklaravęs gyvenamąją vietą Utenos rajone, Kuktiškių kaime. Šioje byloje teismas atsisakė išduoti teismo leidimą, nes prašomas padovanoti namas neatitinka šeimos gyvenamajai patalpai keliamų reikalavimų. Autoriaus nuomone, teismas turėjo atsisakyti priimti pareiškimą, nes pareiškimas neteisingas Vilniaus rajono apylinkės teismui. Nors, galima traktuoti, kad teisėjas

priėmė teisingą nutartį ir pareiškėjui nereikia gaišti laiko kreipiantis į kitą teismą, nes ir kitas teismas turėtų atsisakyti išduoti teismo leidimą, kadangi tai nėra šeimos gyvenamoji patalpa.

Atlikus Vilniaus rajono apylinkės teismo bylų analizę, darytina išvada, kad teismas ne visuomet teisingai taiko LR CK normas, kurios nustato pareiškėjų gyvenamosios vietos kriterijus.

LR CPK 580 str. 2 ir 3 dalys nustato teisingumą byloms dėl paveldėjimo procedūrų taikymo, kai pareiškimas paduodamas palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismui; bylos dėl turto administravimo– nekilnojamojo daikto buvimo vietos teismui, o dėl kilnojamojo daikto– pareiškėjo gyvenamosios vietos ar buveinės apylinkės teismui. Tačiau bylose dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, teismas, pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato išaiškinimus, turėtų taikyti LR CPK 580 straipsnio 1 dalį, o ne 2 arba 3 dalis, nes „<...> tokiose bylose nagrinėjimo dalykas yra teismo leidimo išdavimas, o ne turto administravimo ar paveldėjimo procedūrų taikymo klausimai”¹⁴. LR CPK 580 str. 2 d. yra taikoma nagrinėjant prašymus dėl paveldėjimo procedūrų taikymo. Tada prašymas teisingas palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismui. To paties straipsnio 3 dalis taikoma nagrinėjant prašymus dėl turto administravimo. Šiuo atveju prašymas bus teisingas nekilnojamojo daikto buvimo vietos teismui, jei nagrinėjamas prašymas dėl kilnojamojo daikto, tuomet byla teisinga pareiškėjo gyvenamosios vietos apylinkės teismui. Pavyzdžiui, į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėjas M.G. su prašymu dėl teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečio vaiko D.G. vardu, po savo motinos mirties, kuri testamentu dalį savo turto paliko savo vaikaičiui, t.y. nepilnamečiui vaikui D.G. (civilinė byla Nr. 2-2709-494/2005). Teismas atsisakė išduoti teismo leidimą, vadovaudamasis LR CPK 580 str., LR CK 2.17 str. 1d. Teismas konstatavo, kad „Nustatant fizinio asmens gyvenamąją vietą, atsižvelgiama į asmens faktinio gyvenimo toje vietoje trukmę ir tęstinumą, duomenis apie asmens gyvenamąją vietą viešuosiuose registruose, taip pat į paties asmens viešus pareiškimus apie savo gyvenamąją vietą”¹⁵ Pareiškėjas prašyme pats nurodė, kad gyvena Vilniuje, Kareivių gatvėje, todėl buvo atsisakyta priimti prašymą kaip neteisingą Vilniaus rajono apylinkės teismui ir pasiūlyta pareiškėjui kreiptis į Vilniaus m. 1 apylinkės teismą. Iš teismo nutarties matyti, kad šiuo atveju teismas taikė LR CPK 580 str. 1d., o ne to paties straipsnio 2 dalį, ir nebuvo sprendžiamas klausimas dėl palikimo atsiradimo vietos. Galima paminėti ir tokį atvejį, kai į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėjas L.J. dėl teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečės dukters vardu išdavimo (civilinė byla Nr. 2-2282-341/2005). Pareiškėjas nurodė, kad dukters mama mirė, nepalikusi testamentu, ir liko jos

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20d. nutarimas Nr. 41 “Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles”// Teismų praktika. 2003, Nr. 19. P. 172.

¹⁵ Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2709-494/2005

palikimas- nekilnojamasis turtas, esantis Kauno rajone. Prie pareiškimo pridėtų dokumentų matyti, kad L.J. su dukra gyvena Vilniaus rajone, Pagiriuose. Todėl teismas, atsižvelgdamas į pateiktus įrodymus, leido L.J. priimti palikimą po žmonos mirties nepilnametės dukters vardu.

Iš pateiktų bylų pavyzdžių matyti, kad visais atvejais, sprendžiant prašymų dėl teismo leidimo išdavimo teisingumo klausimą yra taikoma LR CPK 580 str. 1 d. Šio straipsnio 2 ir 3 dalys, autoriaus nuomone, yra taikomos kitoms byloms, kurios nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka (pavyzdžiui, dėl turto administratoriaus paskyrimo, dėl turto apyrašo sudarymo ir kt.).

Pagal 1964 m. LR CPK teisingumas buvo nustatytas tik vienas– pagal pareiškėjo gyvenamąją vietą „Prašymas dėl teismo leidimo išdavimo, pareiškimo ar fakto patvirtinimo paduodamas pareiškėjo gyvenamosios vietos apylinkės teismui”¹⁶.

Lietuvos Respublika yra suskirstyta į tam tikras teritorijas, kurių kiekviena priklauso tam tikram teismui. Remiantis teritorinio teisingumo taisykle, Vilniaus rajono apylinkės teismo veiklos teritorija apima Vilniaus rajono teritoriją. Tačiau yra tokių kaimų, kurių keli namai priklauso Vilniaus rajono apylinkės teismo veiklos teritorijai, o kiti namai priklauso Vilniaus miesto 4 apylinkės teismo veiklos teritorijai. Kaip pavyzdį, autorius gali paminėti Grigaičių kaime, esančią Sodų gatvę, kurios tik 3 ir 6 numeriu pažymėti namai priskiriami Vilniaus rajono apylinkės teismo veiklos teritorijai.

Išanalizavęs Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo, autorius pastebėjo, kad prie tokių prašymų dažniausiai yra pateikiama pažyma iš VĮ Gyventojų registrų centro, kurioje nurodyta pareiškėjų deklaruota gyvenamoji vieta, taip pat pažyma iš VĮ Registrų centro (jei pareiškėjas yra juridinis asmuo), kurioje nurodyta pareiškėjo registracijos vieta. Autoriaus nuomone, pažymos apie juridinio asmens registracijos vietą yra reikalingos, nes būna tokių atvejų, kai juridinio asmens registracijos vieta nesutampa su realia buveinės vieta. LR CK 2.49 str. normos reglamentuoja, kad Lietuvoje yra taikomas inkorporavimo principas, t.y. juridinio asmens registracijos vieta. Iš to darytina išvada, kad juridinio asmens buveinė yra ta, kuri yra nurodyta juridinių asmenų registre „Juridinio asmens buveinė nurodoma juridinio asmens Įstatuose ir juridinių asmenų registro duomenyse”¹⁷.

Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjai, gavę prašymą dėl teismo leidimo išdavimo ar pareiškimą dėl faktų patvirtinimo, pirmiausia nustato, ar tas prašymas (pareiškimas) yra teisingas Vilniaus rajono apylinkės teismui. Jei prašymas teisingas teismui, tuomet yra vertinami pateikti įrodymai. Tuo atveju, jei prašymas (pareiškimas) neteisingas Vilniaus rajono

¹⁶ Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas//Teisingumo ministerija teisinės informacijos centras. Vilnius 1998, ISBN 9986-452-48-1.

¹⁷ Bakanas A., Bartkus G., Dominas G. ir kiti. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antra knyga. Asmenys.- Vilnius: Justitia, 2002. P. 126.

apylinkės teismui, teisėjas motyvuota nutartimi atsisako priimti prašymą kaip neteisingą tam teismui.

Kaip matome, LR CK normos reglamentuoja pagal kokius kriterijus yra nustatoma asmenų gyvenamoji vieta (kur faktiškai asmuo dažniausiai gyvena; vieta, su kuria labiausiai susijęs ir t.t.), o LR CPK normos reglamentuoja teisingumo nustatymą. Taigi, teisėjai, gavę prašymą pirmiausia turi nustatyti pareiškėjo gyvenamąją vietą vadovaudamiesi LR CK, o tik tada spręsti klausimą ar pareiškimas teisingas šiam teismui pagal LR CPK normas.

Vilniaus rajono apylinkės teismo bylose dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, autorius rado pažeidimų dėl teritorinio teisingumo nustatytų taisyklių taikymo, todėl darytina išvada, kad Vilniaus rajono apylinkės teismas kartais pažeidžia LR CPK 580 straipsnyje suformuluotą teisingumo taisyklę.

2.2. Prašymų forma, turinys ir subjektai

Civilinės bylos teisingumo konkrečiam teismui nustatymas, autoriaus nuomone, tai tik pirmą tinkamos teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo sąlyga. Antra sąlyga- dalyvaujančio byloje asmens tinkamas procesinio dokumento surašymas. LR CPK 110 str. yra nurodyta dalyvaujančių byloje asmenų procesinių dokumentų sąvoka „... tai šių asmenų ieškiniai, priešieškiniai, atsiliepimai į ieškinius ar priešieškinius, dublikai... ir kiti dokumentai, kuriuose rašytinio proceso metu, pareikšti jų prašymai, reikalavimai, atsikirtimai ar paaiškinimai“. Analizuojant pateiktą sąvoką matome, kad tai yra raštu pateikti asmenų dokumentai, kuriuose išreiškiami tam tikri jų reikalavimai. Dokumentų pavadinimai yra įvairūs, ir jų galutinis sąrašas nėra pateiktas. Svarbiausia yra tai, kad tuose dokumentuose, būtų raštu išreikšta asmenų valia, reikalavimai. Kodeksas taip pat nurodo, kad procesiniais dokumentais yra vadinami ne tik asmenų tam tikri pareiškimai, bet ir „... proceso metu teismo priimti dokumentai“ (LR CPK 116 str. 1 d.). Darytina išvada, kad visi procesiniai dokumentai, atsižvelgiant į juos sukūrusį subjektą, yra skirstomi į byloje dalyvaujančių asmenų ir teismo procesinius dokumentus. Šioje baigiamojo darbo dalyje, bus nagrinėjami šalių (byloje dalyvaujančių asmenų) procesiniai dokumentai, bei jiems keliami reikalavimai.

Šalių procesiniai dokumentai dėl teismo leidimo išdavimo dažniausiai vadinami „Prašymais“ arba „Pareiškimais“. Tačiau šio dokumento įvardijimas neturi esminės reikšmės bylos išnagrinėjimui. Daug svarbiau yra tai, ar šis dokumentas atitinka bendruosius procesinio dokumento formos ir turinio reikalavimus, kurie nustatyti LR CPK 111 str. Bendrieji reikalavimai yra tokie- pareiškėjas turi nurodyti teismo, kuriam paduodamas pareiškimas, pavadinimą; byloje dalyvaujančių asmenų procesinę padėtį, vardus, pavardes, gyvenamąsias

vietas, asmens kodus; procesinio dokumento pobūdį ir dalyką; taip pat pareiškėjas privalo pateikti reikiamus priedus, kurie patvirtintų procesinio dokumento dalyko turinį. Tais atvejais, kai byloje dalyvaujantis asmuo yra juridinis asmuo, reikia nurodyti jo visą pavadinimą, buveinę, kodą, atsiskaitomosios sąskaitos numerį ir kredito įstaigos rekvizitus (LR CPK 111 str. 2 d. 2 p.). Procesinį dokumentą privalo pasirašyti jį pateikęs asmuo ir nurodyti jo surašymo datą. Jei procesinį dokumentą surašė ir pasirašė byloje dalyvaujančio asmens atstovas, tuomet turi būti pateikta atitinkama atstovavimo sutartis arba įgaliojimas, iš kurio būtų aišku, kokias atstovas turi teises. Procesiniai dokumentai suteikia galimybę pareiškėjui išreikšti savo valią, apie tą valią informuoti teismą, bei kitus byloje dalyvaujančius asmenis. Pareiškėjas turi teismui pateikti tiek pareiškimo ir priedų kopijų, kad jų užtektų kiekvienam suinteresuotam asmeniui, nurodytam pareiškime.

Pirmiausia, prašymas dėl teismo leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo turi būti paduodamas raštu, surašytas valstybine kalba, t.y. lietuvių kalba. Jei yra pateikiamas dokumentas užsienio kalba, tai prie jo privaloma pateikti oficialų vertimą į lietuvių kalbą. Prašymo dėl teismo leidimo išdavimo pavyzdį galima rasti ir internetiniame tinklalapyje www.litlex.lt. Vilniaus rajono apylinkės teismas taip pat turi prašymų pavyzdinius blankus (autorius pastaba: kuriuos sudarė raštinės darbuotojas), kad atvykę asmenys į teismą galėtų pačiame teisme surašyti prašymą. Tokie prašymų pavyzdžiai suteikia patiems pareiškėjams galimybę tinkamai surašyti prašymą dėl teismo leidimo išdavimo, nesikreipiant į advokatų kontorą. Taip pat blankų pavyzdžiuose yra surašyti svarbiausi priedai, kurie turėtų būti pateikti kartu su prašymu dėl teismo leidimo išdavimo. Vilniaus rajono apylinkės teismo pateiktame prašymo dėl teismo leidimo išdavimo pavyzdyje yra nurodomi tokie pagrindiniai priedai: gimimo, santuokos, mirties liudijimai, pažyma iš VĮ Gyventojų registrų centro (apie deklaruotą gyvenamąją vietą), šeimos gyvenamosios patalpos įsigijimo pagrindas (sutartis, paveldėjimo teisės liudijimas, pažyma iš VĮ Registrų centro ir kt.), pažymos iš darboviečių apie gaunamas pajamas, pažymos apie šeimos sudėtį, dokumentai apie būsimąjį sandorį (preliminarioji sutartis ir t.t.). Prie prašymo pareiškėjas turi pridėti pateiktų dokumentų originalus, arba įstatymo nustatyta tvarka patvirtintas jų kopijas. Pastebėta, kad Vilniaus rajono apylinkės teisme yra tokia praktika, kad šio teismo raštinės darbuotojas, gali uždėti ant dokumentų kopijų antspaudą „Nuorašas tikras“, jei jam bus pateikti jų originalai. Tačiau tai nėra kopijų tvirtinimas. Šiuo antspaudu raštinės darbuotojas „informuoja“ teisėjus, kad jam buvo pateiktas dokumento originalas ir kad kopija atitinka originalą. Vėliau teisėjas pats patvirtina pateiktas kopijas. Autorius nuomone, tokia praktika ydinga, nes LR CPK 114 str. 1 d. nurodo, kad nuorašus tvirtinti gali teismas, notaras, byloje dalyvaujantis advokatas ar dokumentą išdavęs asmuo. Šiame straipsnyje yra išvardintas galutinis asmenų sąrašas, kuriems suteikta teisė tvirtinti dokumentų nuorašus. Tais atvejais, kai yra

pateiktas dokumento originalas ir jo nepatvirtintas nuorašas, teisėjas pats patvirtina nuorašą, o ne atsisako priimti pareiškimą. Pareiškėjų prašymu, į bylą pateikti originalai nesiuvami ir gražinami išnagrinėjus bylą kartu su nutartimi, o byloje paliekamos patvirtintos dokumentų kopijos.

Taigi, svarbiausias dėmesys yra skiriamas Įrodymams, kurie turi būti pridėti prie prašymo dėl teismo leidimo išdavimo. Įrodymų pateikimo pareiga, pirmiausia priklauso pareiškėjui. Teismas, taip pat turi teisę pats, savo iniciatyva rinkti Įrodymus „...teismas jau nėra susietas šalių valia, jų prieštaravimu ar neprieštaravimu atlikti tokį procesinį veiksmą...“¹⁸.

Galima pateikti pavyzdžių, kai prašymai dėl teismo leidimo išdavimo buvo pateikti nesilaikant procesinių dokumentų formai ir turiniui bei priedams keliamų reikalavimų. Pavyzdžiui, į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėja N.J. ir prašė išduoti teismo leidimą sudaryti buto, esančio Vilniaus rajone, pardavimo sandorį (civilinė byla Nr. 2-993-577/2005). Pareiškėja nurodo, kad nori parduoti butą, nes ketina pirkti kitą gyvenamąją patalpą. Teismas nutarė atsisakyti išduoti leidimą sudaryti buto pardavimo sandorį. Teismo motyvai buvo tokie: pateiktoje 2005-03-14 preliminariojoje pirkimo – pardavimo sutartyje nėra pareiškėjos parašo, taip pat nepateikta jokių Įrodymų apie parduodamo ir perkamo turto nuosavybę, perkamo buto baigtumą. Byloje taip pat nėra duomenų apie N.J. gyvenamąją vietą, gaunamas pajamas. „Kadangi pareiškėja nepateikė pakankamai Įrodymų, patvirtinančių, kad pardavus šeimai priklausančią gyvenamąją patalpą, bus tinkamai apsaugoti pareiškėjos nepilnamečio sūnaus V.J. interesai, atsisakytinas išduoti leidimas“¹⁹. Kaip matome, šiuo atveju, pareiškėjos pateikta preliminarioji sutartis nebuvo tinkamai Įforminta (nebuvo parašo), be to trūko ir kitų teisėjo paminėtų Įrodymų. Kitoje byloje, kai į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėjai I.S. ir S.S. dėl teismo leidimo Įkeitimo sandoriui sudaryti (civilinė byla Nr. 2-2739-341/2005) teismo leidimą taip pat buvo atsisakyta išduoti. Pareiškėjai nurodė, kad nori pirkti sodo namą ir žemės sklypą Šveicarų kaime, Vilniaus rajone. Tačiau, nebuvo pridėti Įrodymai, reikšmingi sprendžiant klausimą dėl teismo leidimo išdavimo. „Pareiškėjai prašyme nenurodė, kokį turtą prašo leisti Įkeisti, nepridėjo Įrodymų, kad Įkeičiamas turtas priklauso pareiškėjams nuosavybės teise, todėl atsisakytina išduoti teismo leidimą“²⁰.

Toliau, kalbant apie prašymus dėl teismo leidimo išdavimo, reikia paminėti, kad jie žyminiu mokesčiu neapmokestinami (LR CPK 83 str. 1 d. 13 p.). Autoriaus nuomone, tokie prašymai ir neturėtų būti apmokestinami žyminiu mokesčiu, kadangi teismai nagrinėdami prašymus dėl leidimo išdavimo atlieka apsaugines funkcijas, be to asmenys tokiais prašymais kreipiasi į teismą siekdami Įgyvendinti subjektines teises. Jei asmuo sumokėtų žyminį mokestį,

¹⁸ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo Įgyvendinimo galimybės.- Vilnius: Justitia, 2002. P. 197.

¹⁹ Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr.2-993-577/2005

²⁰ Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr.2-2739-341/2005

tai teismas, net ir nesant pareiškėjo prašymui privalėtų gražinti žyminį mokesį. Pavyzdžiui, į teismą kreipėsi pareiškėja V.Ž. su prašymu išduoti teismo leidimą (civilinė byla 2-2411-577/2005). Prie pateiktų dokumentų buvo pridėtas ir žyminio mokesčio kvitas. Teismas išsprendęs klausimą dėl teismo leidimo išdavimo, toje pačioje nutartyje išsprendė klausimą ir dėl žyminio mokesčio gražinimo, remdamasis LR CPK 83 str. 1 d. 13 punktu, kuris nustato, kad pareiškimai paduodami LR CPK XXXIX skyriaus tvarka žyminiu mokesčiu neapmokestinami.

Kalbant apie subjektus, reikia pažymėti, kad bylose, kurios nagrinėjamos ypatingosios teisenos tvarka, nėra taikomas dvišališkumo principas. Tokiose bylose nebūna dviejų šalių (ieškovo ir atsakovo, kreditoriaus ir skolininko) ir jose nėra taikomas rungimosi principas. Ypatingos teisenos bylose dalyvauja pareiškėjas, taip pat byloje dalyvaujančiu asmeniu gali būti ir suinteresuoti asmenys. Dar vienas svarbus požymis yra tas, kad byloje dalyvaujantys asmenys neturi priešingų interesų.

Pateikdami prašymus dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, pirmiausia pareiškėjai patys privalo nurodyti dalyvaujančius byloje asmenis. Dalyvaujančiais asmenimis tokio pobūdžio bylose yra patys pareiškėjai, suinteresuoti asmenys, tam tikrais atvejais įvairios valstybės bei savivaldybės institucijos (pvz. Vaikų teisių apsaugos tarnyba, socialinės rūpybos skyriai ir t.t.). Nuo konkrečios bylos priklauso, kokie asmenys turi būti įtraukti į bylą. Teismas taip pat turi teisę savo iniciatyva įtraukti į bylą reikiamus suinteresuotus asmenis, atsižvelgiant į bylos pobūdį.

Pirmiausia panagrinėkime bylas, kurių Vilniaus rajono apylinkės teisme yra daugiausia. Tai prašymai dėl teismo leidimo išdavimo nekilnojamojo daikto, kuris yra sutuoktinių nuosavybė ir šeima turi nepilnamečių vaikų, pardavimo ar įkeitimo. Tokiose bylose pareiškėjai yra abu sutuoktiniai, todėl ir prašymas turi būti abiejų pasirašytas. Autorius pastebėjo, kad bylose, kuriose prašomas teismo leidimas yra susijęs su nepilnamečiais vaikais, ne visi pareiškėjai nurodo savivaldybės instituciją- Vaikų teisių apsaugos tarnybą. Tačiau Vilniaus rajono apylinkės teisme vyrauja tokia praktika, kad teisėjai visuomet į bylą suinteresuotais asmenimis įtraukia minėtą instituciją, nors „Pažymėtina, kad šios institucijos dalyvavimas byloje nėra visais atvejais būtinas, ją rekomenduotina įtraukti į bylą išvadai pateikti tais atvejais, kai teismui kyla abejonių dėl nepilnamečio vaiko teisių ir teisėtų interesų tinkamos apsaugos užtikrinimo, išdavus atitinkamą teismo leidimą”²¹. Autoriaus nuomone, teisėjai įtraukia Vaikų teisių apsaugos tarnybą norėdami visuomet būti užtikrintais, kad nebus pažeisti nepilnamečio vaiko interesai. Nors reiktų atkreipti dėmesį, kad ši institucija nespėdžia klausimo, ar išduotas teismo leidimas kaip nors

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20d. nutarimas Nr. 41 “Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles”// Teismų praktika. 2003, Nr. 19., P. 176.

pakeis nepilnamečių vaikų gyvenimo sąlygas, ar tas leidimas prieštarauja vaikų interesams. Galima teigti, kad Vaikų teisių apsaugos tarnyba pateikia teismui ne išvadą, o informaciją apie pareiškėjų šeimą, ar ji nėra įtraukta į socialiai rizikingų asmenų sąrašą. Autoriaus nuomone, tokia praktika nėra gera, kadangi pagal LR CPK vaikų teisių apsaugos tarnyba turi pateikti teismui išvadą. Todėl ši institucija turėtų išanalizuoti prie prašymo pateiktus dokumentus ir pateikti savo išvadą, ar prašomas sandoris nepažeis nepilnamečių asmenų interesus.

Pasitaiko ir tokių atvejų, kai prašymą dėl teismo leidimo išdavimo nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas sandoriui sudaryti, paduoda tik vienas iš sutuoktinių. Tokiu atveju, prie prašymo turėtų būti pridėtas kito sutuoktinio notariškai patvirtintas sutikimas, arba notaro patvirtintas įgaliojimas, kuris suteikia teisę vienam sutuoktiniui, šiuo atveju pareiškėjui, kreiptis į teismą dėl teismo leidimo išdavimo. Jei kitas sutuoktinis yra miręs, prie pareiškimo turėtų būti pridėtas mirties liudijimo originalas, arba tinkamai patvirtintas jo nuorašas. Apžvelgus Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas, darytina išvada, kad teismas nereikalauja, jog abu sutuoktiniai pasirašytų pareiškimą, užtenka ir pridėto prie pareiškimo vieno iš paminėtų dokumentų. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimu Nr. 41, autorius sutinka su nuomone, kad pirmiausia teismas turi patikrinti, ar prašymą dėl teismo leidimo išdavimo pasirašė abu sutuoktiniai (sugyventiniai). Jei nėra vieno iš sutuoktinių parašo, turi būti pateiktas kito sutuoktinio sutikimas arba atitinkamas įgaliojimas. Tačiau, jei nėra įvykdytos šios sąlygos, teismas turi atsisakyti priimti tokį prašymą ir pareiškėjui nurodyti, kad jis gali kreiptis į teismą prašydamas išduoti du leidimus, t.y. „a) leidimą sudaryti sandorį, kuriam reikalingas kito sutuoktinio sutikimas (pagal LR CK 3.32 straipsnio 2 dalį), ir b) leidimą sudaryti nekilnojamojo turto, esančio šeimos turtu, sandorį (LR CK 3.85 straipsnio 2 dalis)“²².

Taigi, tokio pobūdžio bylose, asmenimis, dalyvaujančiais bylose laikomi pareiškėjai ir Vaikų teisių apsaugos tarnyba, kuri dažniausiai būna teisėjų įtraukta į bylą kaip suinteresuotas asmuo. Nepilnamečiai šiuo atveju nėra bylos šalimis, tačiau tam tikrais atvejais, teismas gali paklausti ir vaikų nuomonės. Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo keli atvejai, kuomet teismas nagrinėdamas prašymą žodinio proceso tvarka, kvietė į teismo posėdį nepilnametį asmenį, siekiant išklausti jo nuomonę.

Tačiau reikia paminėti, kada yra bylų, kai patys nepilnamečiai būna pareiškėjais. Tai bylos dėl santuokinio amžiaus sumažinimo, dėl teismo leidimo nutraukti nėštumą (tokia byla buvo rasta tik viena). Į teismą 2002-07-05 d. kreipėsi nepilnametė A.O. su prašymu leisti jai nutraukti nėštumą (civilinė byla L2-1342-05/02), nes jai dar tik 15 metų ir ji nenori turėti vaikų. Įstatyminiu atstovu šioje byloje buvo jos tėvas V.O, o suinteresuotu asmeniu Vilniaus rajono vaikų teisių apsaugos tarnyba. Prie prašymo buvo pridėtas motinos mirties liudijimas, tėvo paso

²² ten pat., P.178.

kopija, pareiškėjos gimimo liudijimas ir tėvo raštiškas sutikimas dėl nėštumo nutraukimo. Teismas pareiškimą priėmė ir skyrė žodinį proceso nagrinėjimą. Vaikų teisių apsaugos tarnyba davė išvadą, kad pareiškėja yra nepilnametė, mokosi, neturi draugo, be to, jos ir tėvo yra sunki materialinė padėtis, bei atsižvelgiant į tai, kad pati pareiškėja dar nenori turėti vaikų, tikslinga prašymą tenkinti. Teismas, atsižvelgęs į pareiškėjos A.O. paaiškinimus, tėvo rašytinį sutikimą nėštumui nutraukti bei Vaikų teisių apsaugos tarnybos išvadą nutarė leisti A.O., gimusiai 1987 metais, nutraukti nėštumą.

Naujasis LR CK įvedė ne tik naujovę dėl teismo leidimų išdavimo. LR CK perdavė teismams nagrinėti nepilnamečių asmenų prašymus dėl santuokinio amžiaus sumažinimo. Taigi, asmenys, kurie yra nepilnamečiai, norintys sukurti šeimą, privalo su atitinkamu prašymu kreiptis į teismą. Tokio pobūdžio bylas reglamentuoja LR CK 3.14 straipsnis, kuris nustato, kad nepilnamečiai, norintys susituokti, privalo kreiptis į teismą dėl santuokinio amžiaus sumažinimo. To paties straipsnio 3, 4 ir 5 dalyse nustatyta, kokiais atvejais ir keleriais metais teismai gali sumažinti santuokinį amžių, taip pat nustatyta, kas šioje byloje yra suinteresuoti asmenys. Vilniaus rajono apylinkės teisme per ketverius metus tokių bylų buvo apie 30. LR CK 3.14 str. 4 dalyje nurodyta, kad šiuo atveju byloje dalyvaujantys asmenys yra pareiškėjas (dažniausiai nepilnametė mergina), pareiškėjo tėvai arba paskirti globėjai, rūpintojai bei Vaikų teisių apsaugos tarnyba. Teisėjai, šias bylas nagrinėja žodinio proceso tvarka, kviesdami nurodytus asmenis, taip pat pageidauja, kad teismo posėdyje dalyvautų ir kitas, norintis susituokti asmuo. Pavyzdžiui, 2005-03-08 į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi nepilnametė A.K. su prašymu sumažinti santuokinį amžių, kadangi ji yra jau 4 mėnesius nėščia (civilinė byla 2-659-577/2005). Pareiškėja suinteresuotais asmenimis nurodė savo tėvus ir Vilniaus rajono vaikų teisių apsaugos tarnybą. Teismas skyrė žodinį bylos nagrinėjimą, kviesdamas į teismo posėdį nurodytus asmenis, bei A.K. sužadėtinį. Taip pat teismas įpareigojo pareiškėjos tėvus pateikti duomenis apie jų gaunamas pajamas, turimą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą. Buvo išklaudyta pareiškėjos tėvų nuomonė dėl santuokinio amžiaus sumažinimo, kurie sutiko su dukros prašymu, pilnai ją palaikė. A.K. sužadėtinis, taip pat prašė teismo patenkinti prašymą. Vaikų teisių apsaugos tarnyba davė išvadą, kurioje teigiama, kad jei pareiškėjos tėvai neprieštarauja prašymui, yra pasiruošę dukrai visokeriopai padėti, todėl jie taip pat prašo pareiškimą tenkinti ir sumažinti santuokinį amžių. Teismas pareiškimą tenkino, ir A.K. buvo sumažintas santuokinis amžius 1 metams ir 4 mėnesiams. Teisėjui buvo pateikta pažyma iš medicinos įstaigos, kad A.K. nėštumas yra jau 4 mėnesių, taip pat buvo pateiktas raštiškas tėvų sutikimas. Tokiose bylose, nėštumas laikomas svarbia priežastimi santuokiniam amžiui sumažinti. Pasak Teisingumo ministerijos atstovo Algimanto Bakano „...naujasis Civilinis kodeksas nenumato, jog būtų privalomas tėvų leidimas norintiems susituokti pilnametystės nesulaukusiems jauniems

žmonėms”²³. Nors tik teismas sprendžia ar leisti nepilnamečiams asmenims tuoktis ar ne, tačiau tėvai būtinai privalo dalyvauti šiame procese, ir teismai privalo išklausyti jų nuomonę (nors ir neprivalo į ją atsižvelgti), nes tokiais atvejais, nepilnamečiams asmenims labai svarbi tėvų parama, pagalba. Apžvelgus bylas dėl santuokinio amžiaus sumažinimo, pastebėta, kad visais atvejais bylos buvo nagrinėjamos žodinio proceso tvarka, visuose posėdžiuose dalyvaudavo pareiškėjo tėvai ir Vaikų teisių apsaugos tarnybos atstovai. Apžvelgęs šias bylas, autorius Vilniaus rajono apylinkės teisme nerado nė vienos bylos, kur pareiškėjo tėvai ir Vaikų teisių apsaugos tarnyba prieštarautų prašymui dėl santuokinio amžiaus sumažinimo. Tačiau, jei pasitaikytų toks atvejis, kai dėl santuokinio amžiaus sumažinimo prieštarautų minėti asmenys, teismas, autoriaus nuomone, turėtų labiau atsižvelgti į pareiškėjo (nepilnamečio asmens) interesus. Taip pat įvertinti LR CK 3.14 str. nurodytas aplinkybes, kuomet galima sumažinti santuokinį amžių. Tačiau tai nereiškia, kad teismas neturi atsižvelgti į pareiškėjo tėvų ir Vaikų teisių apsaugos tarnybos nesutikimo, dėl santuokinio amžiaus sumažinimo, motyvus.

Aptarus prašymo formos ir turinio bei subjektų klausimus, darytina išvada, kad neužtenka pareiškėjui tik surašyti procesinį dokumentą bei nurodyti savo reikalavimus. Svarbiausia- pagrįsti nurodytas aplinkybes, pridėdant tai patvirtinančius įrodymus, kurie turi būti tinkamai įforminti bei patvirtinti. Kaip pastebėta, Vilniaus rajono apylinkės teisme vyrauja praktika, kad dokumentų kopijas patvirtina pats teisėjas ir tai nėra kliūtis bylą išnagrinėti iš esmės. Nors įstatyme nustatyta, kad „... teismui pateikiama tiek procesinių dokumentų nuorašų, kad po vieną tektų priešingai šaliai ” (LR CPK 113 str.), pastebėta, kad šiame teisme nėra reikalaujama tokiose bylose pateikti papildomų procesinių dokumentų kopijų, nes vaikų teisių apsaugos tarnybą teismas į bylą suinteresuotu asmeniu dažniausiai įtraukia savo iniciatyva. Taip pat reikia pažymėti, kad šios institucijos patraukimas į bylą ir nėra būtina, tačiau Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjai dažniausia, kai yra pagrindas išduoti prašomą teismo leidimą, į bylą suinteresuotais asmenimis įtraukia Vilniaus rajono Vaikų teisių apsaugos tarnybą. Ši įstaiga pateikia teismui duomenis, ar pareiškėjų šeima nėra įtraukta į socialiai rizikingų šeimų sąrašą. Autoriaus nuomone, taip teisėjai siekia užsitikrinti, ar tikrai nebus pažeisti nepilnamečių vaikų interesai. Prašymas, kad Vaikų teisių apsaugos tarnyba pateiktų išvadą neužvilkina proceso. Tarp Vilniaus rajono apylinkės teismo ir Vilniaus rajono vaikų teisių apsaugos tarnybos yra susiklosčiusi praktika, kad teismas užklausimą šiai įstaigai siunčia faksu, ir išvada teismui taip pat pateikiama faksu. Vilniaus rajono apylinkės teismas išsiuntęs užklausimą dėl išvados pateikimo, iš šios tarnybos atsakymą gauna dažniausiai kitą darbo dieną nuo užklausimo

²³ Nepilnamečiams susituokti gali leisti tik teismas, 2002.02.11, TM Viešųjų ryšių tarnyba// <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?Tema=38&str=1734>; prisijungimo laikas: 2005-08-17.

išsiuntimo dienos. Taigi, šiais atvejais, suteiktas penkių dienų terminas nėra pažeidžiamas, o teismas savo iniciatyva išsiaiškina, ar pareiškėjai nėra Įrašyti Įsocialiai rizikingų šeimų sąrašą.

2.3. Prašymų dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo priėmimas

Kiekvienos bylos išnagrinėjimas yra užbaigiamas tam tikru procesiniu dokumentu- teismo procesiniu dokumentu. Pagal LR CPK jie būna Įvairūs- teismo sprendimai, nutartys, teismo Įsakymai ir t.t. Šiame baigiamajame darbe, mus labiausiai domina teismo procesinis dokumentas- teismo nutartis, kuria prašymas dėl teismo leidimo išdavimo išsprendžiamas iš esmės. Todėl šioje baigiamojo darbo dalyje, autorius išnagrinės prašymų dėl teismo leidimų ar faktų patvirtinimo priėmimo tvarką kartu bus analizuojamas ir atsisakymas priimti prašymus dėl teismo leidimų ar faktų patvirtinimo.

Kadangi prašymai dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjami dažniausiai rašytinio proceso tvarka, tai šios bylos išnagrinėjamos priimant rašytines teismo nutartis. Tais atvejais, kai teismas nutaria bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka, teismo posėdžio protokolas nėra rašomas. Taigi teismo nutartyje teisėjas turi nurodyti kviestų asmenų paaiškinimus, duotus parodymus ir t.t.

Prašymų dėl teismo leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo priėmimo klausimą, Vilniaus rajono apylinkės teismas išsprendžia rezoliucija. „Teisėjo rezoliucija- tai teisėjo ranka padarytas Įrašas tam tikrame procesiniame dokumente, kuriuo išsprendžiamas tam tikras procesinis klausimas”²⁴. LR CPK nurodo, kokius procesinius klausimus teisėjas gali išspręsti rezoliucija, iš kurių vienas ir yra procesinio dokumento priėmimas (LR CPK 115 str. 1 d.). Tame pačiame straipsnyje nurodyta, kad teisėjas tokius klausimus gali išspręsti ir priimdamas rašytines teismo nutartis. Apžvelgęs Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, autorius nerado nė vienos bylos, kuriose priėmimo klausimas būtų išspręstas rašytine teismo nutartimi. Autoriaus nuomone, teisėjai priėmimo klausimą sprendžia rezoliucija todėl, kad tai yra greitesnis būdas, be to nei teisėjo rezoliucija, nei rašytinė teismo nutartis priimti pareiškimą nėra skundžiama, todėl nėra pagrindo rašyti tokios nutarties. Teisėjas ant pateikto prašymo užrašo „Priimti”, nurodo savo vardą ir pavardę, rezoliucijos priėmimo datą bei pasirašo. Teisėjo rezoliucija neskundžiama. Nagrinėjamo pobūdžio bylose, teisėjas priėmimo klausimą išspręsti privalo ne vėliau kaip kitą darbo dieną po prašymo teismui padavimo dienos. Taigi, teisėjas turi tik vieną dieną Įvertinti visus pateiktus dokumentus ir nuspręsti ar galima prašymą priimti ar ne. Teisėjas nutaria priimti prašymą tuomet, kai pareiškimas atitinka jau išnagrinėtas sąlygas, t.y. pareiškimas yra teisingas tam teismui ir yra pakankamai Įrodymų bylai išnagrinėti. Jei dėl tam tikrų priežasčių teisėjas atsisako priimti prašymą, jis turi priimti teismo nutartį, kurios

²⁴ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė.- Vilnius: Justitia, 2005. T. 2. P. 190.

motyvuojamojoje dalyje nurodo atsisakymo priežastys. Taigi, jei teisėjas nutarė atsisakyti priimti pareiškimą, jis negali užrašyti rezoliucijos „Atsisakyti priimti“, teisėjas privalo priimti teismo nutartį, nurodyti atsisakymo priimti prašymą motyvus. Jei prašymas neteisingas paduotam teismui, teismas nutartyje turi nurodyti pareiškėjui į kurį teismą kreiptis, jei prašyme trūksta įrodymų – teismas motyvuojamojoje dalyje taip pat turi nurodyti kokie įrodymai reikalingi norint gauti prašomą leidimą. Todėl teismas atsisakydamas priimti prašymą privalo priimti rašytinę teismo nutartį.

LR CPK 137 str. 2 d. nustatyto bendrąsias normas, kai teismai turi atsisakyti priimti pareiškimą. Pavyzdžiui, kai pareiškimas nenagrinėtinas teisme, pareiškimas neteisingas tam teismui, pareiškimą paduoda neveiksnius fizinis asmuo, arba negaliojantis vesti bylą asmuo, bei kitais tame pačiame straipsnyje nurodytais atvejais. Teismas sprenddamas prašymų dėl teismo leidimų išdavimo priėmimo klausimą turi vadovautis specialiosiomis normomis, kurios taikomos nagrinėjant tokio pobūdžio bylas (LR CPK XXXIX skyrius). Iš nurodytų atvejų, Vilniaus rajono apylinkės teisme daugiausia pasitaikė bylų, kurios buvo neteisingos šiam teismui. Teismas, jei prašymas neteisingas tam teismui, atsisako priimti pareiškimą vadovaudamasis LR CPK 582 str. 2d., o ne LR CPK 137 str. 2d. Atsisakymą priimti pareiškimą dėl to, kad jis neteisingas Vilniaus rajono apylinkės teismui, autorius jau aptarė šio darbo 2.1. dalyje. Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių, teisėjai nutartyje visuomet nurodo pareiškėjui kuriam teismui jo prašymas teisingas, nurodo teismo adresą. „Jeigu prašymas dėl teismo leidimo išdavimo paduodamas pažeidžiant teritorinio teisingumo taisyklę, teismas motyvuota nutartimi atsisako jį priimti kaip neteisingą tam teismui (CPK 137 straipsnio 2 dalies 2 punktas, 443 straipsnio 1 dalis) ir nurodo, į kurį teismą pareiškėjas turi kreiptis (CPK 137 straipsnio 3 dalis).“²⁵

Atsisakymą priimti pareiškimą svarbu skirti nuo atsisakymo išduoti teismo leidimą (netenkinti pareiškėjo prašymo). Tai du skirtingi atvejai. Atsisakyti priimti pareiškimą teismas gali, kaip jau buvo minėta, vadovaudamasis tik LR CPK nustatytais atvejais. Šiuo atveju, teismas nagrinėja tik priėmimo klausimą. Kai pareiškimas yra priimtas, tuomet teismas nagrinėja bylą iš esmės, vertina pateiktus įrodymus ir sprendžia klausimą, ar galima pareiškimą tenkinti ar ne. Taigi, šiuo atveju, pareiškimas jau yra priimtas, iškelta civilinė byla, ir prašymas yra jau nagrinėjamas iš esmės.

Kalbant apie prašymų priėmimą ir atsisakymą juos priimti, viename iš literatūros šaltinių autorius P.S. Vitkevičius suabejojo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2003 m. nutarimo 8.1 str. 2 d. nustatyta sąlyga. Šioje dalyje teigiama, kad gauti teismo leidimą reikia tik dėl tokio turto, kuris yra pripažįstamas šeimos gyvenamąja patalpa. Jei prašoma išduoti teismo leidimą tam

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20d. nutarimas Nr. 41 “Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles” // Teismų praktika. 2003, Nr. 19.P.173.

tikram sandoriui atlikti dėl nekilnojamojo turto, kuris nėra šeimos gyvenamoji patalpa, tuomet teismas turi atsisakyti išduoti leidimą. P.S. Vitkevičius iškėlė tokį klausimą „Ar neverta iš viso atsisakyti priimti tokį prašymą remiantis LR CPK 137 str. 2 d. 1p. analogija, kaip nenagrinėtina teisme?“²⁶. Minėtas autorius teigė, kad toks pareiškimas atitinka pareiškimus, kurie yra pateikiami su trūkumais. Jis taip pat apeliavo į tai, kad teisėjai, nagrinėdami tokius prašymus sugaišta nemažai laiko „Taigi tokį prašymą reikia priimti, išnagrinėti, atsisakyti išduoti leidimą ir dar teismo motyvuojamojoje dalyje nurodyti, kad toks turtas nelaikytinas šeimos turtu ir teismo leidimas jam nereikalingas“²⁷. Baigiamojo darbo autorius nesutinka su tokia nuomone. Pirmiausia, P.S. Vitkevičiaus teiginiai prieštarauja vienas kitam. Jis teigia, kad minėti prašymai atitinka pareiškimus, kurie yra pateikiami su trūkumais. Iš to darytina išvada, kad tokie pareiškimai yra nagrinėtini teisme. Kitas minėto autoriaus teiginys, kad tokius pareiškimus reikia atsisakyti priimti remiantis LR CPK 137 str. 2 d 1p. (kaip nenagrinėtinus teisme). Ši teisės norma yra skirta atsisakymo iškelti civilines bylas pagrindams reglamentuoti ir šiuo pagrindu „...pareiškimą būtina atsisakyti priimti bet kada, kai jis nepriskirtinas nagrinėti (“nenagrinėtinas”) būtent civilinio proceso tvarka“²⁸. Todėl, autoriaus nuomone, tais atvejais, kai gyvenamoji patalpa neatitinka šeimos gyvenamosios patalpos nustatytų kriterijų, teismas turi atsisakyti išduoti teismo leidimą, o ne atsisakyti priimti pareiškimą.

Taigi, prašymų dėl teismo leidimų išdavimo priėmimo klausimas Vilniaus rajono apylinkės teisme išsprendžiamas teisėjo rezoliucija. Teisėjo rezoliucija kartu reiškia ir civilinės bylos iškėlimą teisme. Šio klausimo išsprendimui, teisėjams suteiktas labai trumpas laiko tarpas – viena darbo diena. Tačiau šio termino pažeidimo atvejų, autorius analizuodamas bylas, nerado. Reiktų paminėti, kad iš Vilniaus rajono apylinkės teismo nagrinėtų bylų matyti, kad atsisakymai priimti tokius pareiškimus buvo tik dėl to, kad paduoti pareiškimai buvo neteisingi Vilniaus rajono apylinkės teismui. Taip pat svarbu atskirti atsisakymą prašymą priimti ir atsisakymą išduoti prašomą teismo leidimą. Kitoje baigiamojo darbo dalyje bus nagrinėjami klausimai, susiję su jau iškeltos civilinės bylos nagrinėjimo tvarka, terminais, bus pateikta bylų analizė, bei aptartos pagrindinės priežastys, dėl ko teismas atsisako išduoti leidimus.

Iš aptartos šios darbo dalies darytina išvada, kad prašymai dėl teismo leidimo išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjami apylinkės teismuose. Šie prašymai paduodami pareiškėjo gyvenamosios vietos ar buveinės apylinkės teismui. Taigi, sprendami teisingumo klausimus tokio pobūdžio bylose, teismas turi vadovautis LR CPK 580 str. 1 d. Atliekant Vilniaus rajono apylinkės teismo bylų dėl teismo leidimo išdavimo ir faktų patvirtinimo analizę, autorius

²⁶ P.S. Vitkevičius. Šeimos turto teisinis režimas ir šeimos turto apsauga//Justitia, 2004. Nr. 4 (52). P. 37.

²⁷ ten pat.

²⁸ Driukas A., Jokūbauskas Č., Koverovas P. ir kiti. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras.- Vilnius: Justitia 2004. T. 1. P. 303.

pastebėjo, kad teismas ne visuomet tinkamai taiko normas, kurios nustato teisingumo taikymo taisykles. Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo, kaip ir kiti asmenų procesiniai dokumentai, turi atitikti LR CPK nustatytus procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus. Kaip jau minėta, tokie prašymai žyminiu mokesčiu neapmokestinami. Šiose bylose nėra dviejų šalių, turinčių priešingų interesų. Bylose dalyvaujantys asmenys yra pareiškėjas bei suinteresuoti asmenys. Taip pat pastebėta, kad teisėjai labai dažnai į bylą patraukia suinteresuotą asmenį- Vaikų teisių apsaugos tarnybą- išvadai pateikti. Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo turi tam tikrų ypatumų, kas juos skiria nuo kitų bylų, kurios nagrinėtinos ypatingosios teisenos tvarka. Pirma, tokių prašymų priėmimo klausimas turi būti išspręstas ne vėliau, kaip kitą darbo dieną, nuo pareiškimo registravimo teisme dienos. Priėmimo klausimą teisėjas išsprendžia rezoliucija, kuri yra neskundžiama. Antra, šie prašymai turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per penkias dienas nuo jų priėmimo dienos. Taigi, kaip matyti, teismams yra suteiktas labai trumpas terminas išnagrinėti tokias bylas iš esmės. Autoriaus nuomone, tais atvejais, kai prašymas nagrinėjamas žodinio proceso tvarka, šis terminas yra per trumpas, ir teismas pažeidžia nustatytą penkių dienų terminą. Todėl šiais atvejais teismams būtų tikslinga suteikti ilgesnį laikotarpį prašymui išnagrinėti.

3. PRAŠYMŲ DĖL TEISMO LEIDIMŲ IŠDAVIMO IR FAKTŲ PATVIRTINIMO NAGRINĖJIMAS VILNIAUS RAJONO APYLINKĖS TEISME

Šioje baigiamojo darbo dalyje bus analizuojamos Vilniaus rajono apylinkės teismo išnagrinėtos bylos dėl teismo leidimų išdavimo. Nagrinėjamos bylos yra jau teismo žinion priimtose, iškeltoje civilinėse bylose. Prašymų dėl teismo leidimo išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjimas turi tam tikrų ypatumų. Todėl bus analizuojama tokių bylų nagrinėjimo tvarka bei terminai, kurie nurodyti LR CPK tokio pobūdžio byloms išnagrinėti. Taip pat bus aptarta pagrindinių priežasčių, dėl kurių atsisakoma išduoti teismo leidimus Vilniaus rajono apylinkės teismo bylose, analizė. Siekiant nuoseklumo, atliekant analizę, autorius pagal tam tikras kategorijas suskirstė bylas dėl teismo leidimų išdavimo. Kiekvienos bylos nagrinėjimas užbaigiamas vienokiu ar kitokiu teismo procesiniu dokumentu. Todėl bus aptartas teismo procesinio dokumento- nutarties, kuri priimama išnagrinėjus šias bylas, turinys.

3.1 Nagrinėjimo tvarka, terminai

Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo, kaip jau buvo minėta, nagrinėjami ypatingą teisena, supaprastinto proceso tvarka (LR CPK XXXIX skyrius). 1964 m. LR CPK supaprastinto proceso terminas nebuvo paminėtas. Tik naujajame LR CK buvo paminėtas supaprastinto proceso terminas. Kaip matome, šis terminas pirmą kartą buvo paminėtas ne LR CPK, kuris nustato procesines teisės normas, bet LR CK. Naujasis LR CK nurodė, kad kai kurie klausimai turi būti sprendžiami supaprastinto proceso tvarka. Reiktų paminėti ir tai, kad kartais ši tvarka buvo vadinama sumariniu procesu. Autoriaus nuomone, daugelis mokslininkų šiuos terminus vartoja kaip sinonimus, nors dabar būtų tikslinga vartoti supaprastinto proceso terminą, o ne sumarinio proceso terminą. Nė viename teisės akte nebuvo tiksliai apibrėžta supaprastinto proceso sąvoka, todėl „... 2001 m. birželio 21 d. buvo priimtas Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo Įstatymas, kuriuo 1964 m. CPK papildytas 33⁴ skirsniu“²⁹. Šis skirsnis nustatė, kad tokios bylos nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka, apie posėdį neinformuojant pareiškėjo ir suinteresuotų asmenų. Įstatymas taip pat suteikė teismui galimybę, šias bylas nagrinėti žodinio proceso tvarka. Dabartinis LR CPK reglamentuoja tokias pačias šių bylų nagrinėjimo taisykles. Autorius rado ne vieną mokslininkų bandymą apibrėžti supaprastinto proceso sąvoką, kurios tarpusavyje šiek tiek skyrėsi. Labiausiai patikusią sąvoką, autorius rado R. Norkaus daktaro disertacijoje. Pasak jo „Sumarinius procesus galima apibūdinti kaip specialias civilinių bylų nagrinėjimo tvarkas, kuriose, siekiant paspartinti procesą, galima nesilaikyti tam tikrų bendrųjų proceso taisyklių bei kurioms keliama švelnesni bylos aplinkybių visumos ištyrimo ir (arba) procesinės formos reikalavimai“³⁰. Autorius sutinka su R. Norkaus nuomone, kas yra supaprastinti (sumariniai) procesai, o ne procesas, nes LR CPK nustato ne vieno pobūdžio bylas, kurios nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka (pavyzdžiui, bylos dėl teismo įsakymo išdavimo). Reikia paminėti, kad supaprastinto proceso tvarka iš esmės nagrinėjamos skirtingo pobūdžio bylos. Iš pateiktos sąvokos galima daryti išvadą, kad šio proceso tikslas yra greitas bylos išnagrinėjimas. Galima teigti, kad supaprastintas procesas reikalingas siekiant šių tikslų :

- sumažinti teismuose darbo krūvį (nesudėtingomis bylomis neapkrauti teismų), kad jie galėtų susikcentruoti ir daugiau dėmesio skirti sudėtingų bylų sprendimui;
- atpiginti procesą (bylos dėl teismo leidimų išdavimo žyminiu mokesčiu neapmokestinamos).

²⁹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė.- Vilnius: Justitia, 2005. T. 2. P. 480.

³⁰ Norkus R. Sumarinis civilinių bylų nagrinėjimas: teoriniai ir praktiniai aspektai: daktaro dis.: soc., mokslai: teisė (01S)/MRU.-V., 2005. P.37.

Bylų dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjimo tvarką nustato LR CPK 582 str. Taigi, tokios bylos nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka, apie tai neinformuojant nei pareiškėjų, nei suinteresuotų asmenų. Taip pat, teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes gali nuspręsti bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka. „Taigi Įstatymas, atsižvelgdamas į teismo vykdomą apsauginę funkciją, suteikė teisėjui galimybę tam tikrais atvejais pasirinkti bylos nagrinėjimo formą ir tvarką“³¹. Tokiu atveju į teismo posėdį kviečiami pareiškėjai, suinteresuoti asmenys, valstybės institucijos.

Teismai, nagrinėdami bylas supaprastinto proceso tvarka, pirmiausia turi taikyti LR CPK XXXIX skyriaus normas. „Tačiau kai CPK XXXIX skyriaus normos nenurodo, kokie procesiniai veiksmai turi būti atlikti byloje, ir (arba) nenustato konkretaus procesinio veiksmo atlikimo tvarkos, teismas turėtų taikyti bendrąsias ypatingąją teiseną reglamentuojančias CPK normas (CPK 442- 443 str.)“³². Bendrosios LR CPK ginčo teisenos normos taikytinos tiek, kiek jos neprieštarauja ypatingosios teisenos byloje nurodytoms normoms ir jų esmei.

Kaip jau minėta, prašymai dėl teismo leidimo išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjami rašytinio proceso tvarka. Teismas, atsižvelgiant į supaprastinto proceso esmę, tvarką, apie teismo posėdį pareiškėjų, suinteresuotų asmenų neinformuoja. Tačiau, teismas nusprendęs, kad tai būtina, gali skirti bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka į teismo posėdį kviesdamas byloje dalyvaujančius asmenis. LR CPK yra nustatyta, kad teismas turi skirti nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka tais atvejais, kai tai yra nustatyta LR CPK V dalyje (LR CPK 443 str. 5 d.). Taip pat LR CPK suteikia teisę teismui pačiam nuspręsti, ar konkrečią bylą dėl prašymų išduoti teismo leidimus nagrinėti rašytinio proceso tvarka, ar skirti žodinį bylos nagrinėjimą (LR CPK 582 str. 1 d.). Teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes pats sprendžia, kokia tvarka nagrinėti pateiktą pareiškimą.

Žodinis procesas paprastai skiriamas, kai reikia apklausti pareiškėjus, suinteresuotus asmenis, taip pat siekiant išklausti nepilnamečius vaikus, valstybinių institucijų atstovų paaiškinimus dėl jų pateiktos išvados. Reikia paminėti, kad žodinis procesas neturėtų būti teismo pripažįstamas būtinu kiekvienoje byloje dėl teismo leidimo išdavimo „Žodinio bylos nagrinėjimo tikslas- visapusiškai ir objektyviai nustatyti reikšmingas bylai aplinkybes, siekiant apsaugoti asmenų, kurių interesus gali paliesti teismo leidimo išdavimas, teises ir teisėtus interesus, todėl žodinis bylos nagrinėjimas turėtų būti skiriamas, kai teismui kyla abejonių dėl tam tikrų bylai reikšmingų aplinkybių buvimo (nebuvo), dėl labiausiai socialiai pažeidžiamų asmenų, kurių

³¹ Ten pat.

³² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. -Vilnius: Justitia, 2005. T. 2. P. 481.

interesams gali turėti įtakos leidimo išdavimas, teisių apsaugos, taip pat teismui siekiant gauti papildomus duomenis, reikšmingus bylai išspręsti”³³.

Jei teisėjas nutarė nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, tuomet į posėdį privaloma kviešti byloje dalyvaujančius asmenis, bei vaiką, jei jo amžius yra pakankamas, kad jis sugebėtų duoti teismui paaiškinimus. Tai, kad teismai turėtų išklaustyti vaiko nuomonę yra nustatyta Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnyje „Valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti...”. LR CK 3.164 str. 1 d. taip pat nurodyta, kad, „Kai sprendžiamas bet koks su vaiku susijęs klausimas, vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklaustytas tiesiogiai...“. Vilniaus rajono apylinkės teisme žodinio proceso tvarka dažniausiai buvo nagrinėjamos bylos dėl santuokinio amžiaus sumažinimo, nes LR CK normos numato, kad tokias bylas būtina nagrinėti žodinio proceso tvarka ir teismas privalo išklaustyti pareiškėjo tėvų nuomonę. Reikia atkreipti dėmesį, nors teisėjas ir nutaria skirti bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka, dalyvaujančių byloje asmenų neatvykimas, nekliudo teismui išnagrinėti bylos, išskyrus tuos atvejus, kai šių asmenų dalyvavimas yra būtinas. Ar asmenų dalyvavimas būtinas, nustato Įstatymas (pavyzdžiui, bylos dėl santuokinio amžiaus sumažinimo) arba tai gali pripažinti teismas. Kaip jau autorius minėjo, teismas išnagrinėjęs bylą, privalo priimti rašytinę teismo nutartį. Kaip matome, prašymų dėl teismo leidimų išnagrinėjimas užbaigiamas teismo procesiniu dokumentu- nutartimi. Autoriaus nuomone, būtų netikslinga bylas dėl teismo leidimų išdavimo užbaigti teismo sprendimais, nes jie įsiteisėja ir gali būti skundžiami per 30 dienų nuo sprendimo paskelbimo dienos. Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjami pagreitinto proceso tvarka ir teismams suteiktas 5 dienų terminas tokiems pareiškimams išnagrinėti. Todėl, autoriaus nuomone, atsižvelgiant į tai, kad šie pareiškimai turi būti išnagrinėti per 5 dienas, būtų nelogiška, jeigu teismo procesinis dokumentas, kuriuo užbaigiama byla, būtų skundžiamas per daug ilgesnį terminą, negu jis suteiktas bylos išnagrinėjimui.

Taip pat reikia paminėti, kad nors byla buvo nagrinėjama žodinio proceso tvarka, teismas turi priimti rašytinę teismo nutartį. Iškeliamas klausimas, kodėl teismas negali priimti žodinės nutarties? Atsakymas yra paprastas, nagrinėjant bylas žodinio proceso tvarka teismo posėdžio protokolas byloje dėl teismo leidimų išdavimo nerašomas. Todėl teismas, per posėdį duotus parodymus, paaiškinimus turi surašyti priimdamas rašytinę teismo nutartį. Pastebėta, kad Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo tokių bylų, kur žodinio nagrinėjimo metu, buvo rašomas teismo posėdžio protokolas (ypač byloje dėl santuokinio amžiaus sumažinimo, pavyzdžiui, civilinė byla Nr.2-1674-562/2005., civilinė byla Nr. 2-2073-494/2005, taip pat byloje dėl turto

³³ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20d. nutarimas Nr. 41 “Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisyklės”// Teismų praktika. 2003, Nr. 19.,P.181.

administratoriaus paskyrimo neveiksniam asmeniui Nr. 2-00365-577/2005, byloje dėl asmeninio testamentu patvirtinimo Nr. 2-1588-494/2005). Nors Įstatymas ir nustato, kad žodinio nagrinėjimo metu teismo posėdžio protokolas nerašomas, tačiau „...tokie teismo veiksmai nepripažintini proceso teisės normų pažeidimu”³⁴. Teismas nori būti užtikrintas, kad pareiškėjai ar kiti suinteresuoti asmenys vėliau nepakeis savo paaiškinimų, todėl be priesaikos, byloje dalyvaujantiems asmenims, kai kurie Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjai liepdavo po tam tikrų parodymų pasirašyti teismo posėdžio protokole. Nors ir buvo rašomas protokolas, teisėjas visuomet duotų paaiškinimų esmę surašydavo priimdamas rašytinę teismo nutartį. Autorius paminėjo, kad teisėjas žodinio proceso metu, privalo prisaikdinti byloje dalyvaujančius asmenis bei išaiškinti jiems priesaikos sulaužymo pasekmes. Apžvelgęs Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas, autorius pastebėjo, kad tik keliose bylose pareiškėjai, prieš duodant paaiškinimus, buvo prisaikdinti. Autoriaus nuomone, tais atvejais, kai pareiškėjai (suinteresuoti asmenys) nebuvo prisaikdinti, teismas pažeidė LR CPK 186 str. normas, kurios reglamentuoja, kad šalys prieš duodamos paaiškinimus, turi būti prisaikdintos.

Ankstesnėje dalyje jau buvo kalbėta apie prašymų priėmimo tvarką. Šių prašymų priėmimo klausimą teisėjas turi išspręsti ne vėliau, kaip kitą darbo dieną po pareiškimo teismui padavimo dienos. Nors Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimo „Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisyklės” projekto 5 punkte iš pradžių teismams buvo pasiūlytas toks variantas „Prašymo dėl teismo leidimo išdavimo priėmimo klausimą teismas išsprendžia rezoliucija ne vėliau kaip per dešimt dienų nuo prašymo Įregistravimo teisme dienos (CPK 137 straipsnio 3 dalis)”³⁵. Tačiau, galutiniame LAT Senato nutarime buvo nutarta, kad priėmimo klausimas turi būti išspręstas ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo pareiškimo teismui padavimo dienos.

Galima palyginti su kitomis bylomis, kurios sprendžiamos ieškinine (ginčo) tvarka, kur teisėjams suteiktas dešimties dienų laikotarpis išspręsti priėmimo klausimą. Autoriaus nuomone, nors prašymai dėl teismo leidimo yra žymiai lengvesni, šis suteiktas terminas yra per trumpas. Autoriaus nuomone būtų tikslinga teismams suteikti ilgesni, bent dviejų darbo dienų laikotarpį, išnagrinėti šių pareiškimų priėmimo klausimą, kartu suteikiant ilgesnį terminą šių bylų išnagrinėjimui.

Kadangi prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjami supaprastinto proceso tvarka, t.y. pagreitinoto proceso tvarka, todėl teismams suteiktas trumpas laiko tarpas tokiems prašymams išnagrinėti. Tokie prašymai turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per

³⁴ ten pat., P.182

³⁵ Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo projekto. 2005, P.4.

penkias dienas nuo jų priėmimo dienos (1964 m. LR CPK 312³³ str. 2 d.). Tokia pati norma taikoma ir šiuo metu galiojančiame LR CPK.

Kalbant apie teismui suteiktą terminą išspręsti prašymo dėl teismo leidimo išdavimo priėmimo klausimą, autoriaus nuomone, Įstatymo rengėjai turėjo suteikti teisėjams kelias dienas. Ne tik Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjai, bet ir kitų teismų teisėjai turi ne mažai bylų. Praktiškai išspręsti priėmimo klausimą ne vėliau kaip kitą darbo dieną yra sunku, kadangi teisėjai nagrinėja ir kitas bylas, veda teismo posėdžius, ir kartais fiziškai neįmanoma per tokį trumpą laiką išspręsti priėmimo klausimo. Šiuo metu teismuose įvesta nauja informacinė sistema “Liteko”, kuri sujungia visus Lietuvos teismus. Kartu su šia nauja sistema, yra įvestos ir naujos pareiškimų registravimo taisyklės. Kalbant konkrečiai apie Vilniaus rajono apylinkės teismą, reikia paminėti, kad kol pareiškimas patenka teisėjui į rankas, jis “apkeliauja” keturis teismo raštinės darbuotojus. Taigi, jei asmuo pateikė prašymą dėl teismo leidimo išdavimą antroji dienos pusė, tai teisėjas gauna bylą arba baigiantis darbo dienai, arba net kitą darbo dieną.

Kaip jau buvo minėta, tokius prašymus teismas turi išspręsti per penkias dienas nuo pareiškimo priėmimo dienos. Tose bylose, kur prašymas buvo nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka, autorius nerado nustatyto termino pažeidimo. Siekiant, kad byla būtų kuo greičiau išnagrinėta, teisėjai užklausimus į valstybės institucijas siunčia faksu. Kartu reikia atsižvelgti ir į tai, kad ir institucijos, kurių prašoma pateikti išvadą, negali taip greitai pateikti išvados. Nors ir labai sunku bylas taip greitai išnagrinėti, tačiau bylose, kurios buvo nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka, autorius termino pažeidimo nerado.

Bylos, kurios buvo nagrinėjamos žodinio proceso tvarka, suteiktas penkių dienų terminas buvo pažeidžiamas. Autoriaus nuomone, šiuo atveju termino nepažeisti neįmanoma. Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjai, jei yra tokie duomenys, bando su pareiškėjais susisiekti telefonu ir taip informuoti apie paskirtą teismo posėdį. Tokiais atvejais, teisėjai kartais ir spėja bylą išnagrinėti per nustatytą terminą. Tačiau, jei šaukimus reikia siųsti paštu, tai teismui nelieka nieko kito, kaip tik pažeisti 5 dienų nustatytą terminą. Tokios bylos nagrinėjimas užsitęsia kartais ir iki dviejų savaitių. Taigi, autoriaus nuomone, Įstatymų rengėjai neįvertino tokių aplinkybių, kad, kviečiant byloje dalyvaujančius asmenis į paskirtą teismo posėdį, neįmanoma per tokį trumpą laiką išnagrinėti bylos. Galbūt reikėjo Įstatyme padaryti išlygą ir tais atvejais, kai skiriamas žodinis procesas, teismams suteikti ilgesnį laikotarpį bylai išnagrinėti.

Išnagrinėjus prašymų dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjimo tvarką ir terminus, autorius daro tokias išvadas. Pirmiausia, tokio pobūdžio prašymai nagrinėjami supaprastinto proceso tvarka. Šios tvarkos ypatumas tas, kad šiems prašymams nagrinėti, teismams skirtas trumpas terminas. Priėmimo klausimas turi būti išspręstas ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo pareiškimo teismui padavimo dienos, o priimtas prašymas turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip

per penkias darbo dienas. Autorius išskiria ir kitą tokių bylų nagrinėjimo ypatumą- teismo teisė pasirinkti bylos nagrinėjimo tvarką (rašytinio arba žodinio proceso tvarka). Išanalizavus Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas dėl leidimų išdavimo, pastebėta, kad šių prašymų priėmimo klausimai buvo išspręsti nepažeidžiant teismams suteikto termino. Taip pat, kai bylos buvo nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka- penkių dienų terminas nebuvo pažeistas. Tačiau teismas, nagrinėdamas prašymus dėl leidimo išdavimo žodinio proceso tvarka, ne kartą pažeidė suteiktą penkių dienų terminą. Todėl, autoriaus nuomone, Įstatymų leidėjai, turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad skiriant bylas nagrinėti žodinio proceso tvarka, kartais neįmanoma nepažeisti termino. Jei Įstatymų leidėjai suteikė teismui teisę pasirinkti bylos nagrinėjimo tvarką, tai turėtų suteikti ir protingą terminą tokiems pareiškimams išnagrinėti. Todėl, autoriaus nuomone, būtų tikslinga LR CPK papildyti, suteikiant teismui ilgesnį terminą nagrinėjant bylas žodinio proceso tvarka. Autoriaus nuomone, turėtų būti suteiktas ne ilgesnis kaip dviejų savaičių terminas.

3.2 Atsisakymo išduoti teismo leidimus priežastys Vilniaus rajono apylinkės teismo praktikoje

Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, kai jie yra susiję su nepilnamečių asmenų, ribotai veiksnų ar neveiksnų asmenų, sutuoktinių teisėmis, yra nagrinėjami atsižvelgiant išimtinai į šių asmenų interesus.

Autorius Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjams pateikė anketą (priedas Nr. 1), siekdamas išsiaiškinti šio teismo praktiką, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo. Išanalizavus atsakymuose į anketos klausimus nurodytas atsisakymo išduoti teismo leidimus priežastis, jas būtų galima sąlyginai suskirstyti į tokias kategorijas: 1) prašomas teismo leidimas pažeis minėtų asmenų teises bei interesus; 2) teismo leidimas nereikalingas prašomiems sandoriams sudaryti; 3) prašymo turinys neatitinka procesinių dokumentų turiniui ir formai keliamų bendrųjų reikalavimų, nepakanka įrodymų ir kt.

Nagrinėjant atskirų kategorijų bylas, autorius jas suskirstė į tam tikras kategorijas. Kadangi buvo iškelta hipotezė, kad teismo leidimais yra siekiama apsaugoti nepilnamečių, neveiksnų ar ribotai veiksnų asmenų ir sutuoktinių teises, pagrindinis skirstymo kriterijus- minėtų asmenų teisių apsauga.

3.2.1. Prašymai dėl teismo leidimo perleisti nuosavybės teisę [šeimos turtą, šeimos turtą [keisti ar kitaip suvaržyti teises [j]

Teigiama, kad teismo leidimais siekiama apsaugoti nepilnamečių asmenų teises, todėl pirmiausia būtų tikslinga panagrinėti bylas, susijusias su šių asmenų interesais. „Kai nagrinėjamas klausimas, susijęs su vaiko teisėmis, leidimo išdavimo klausimą teismas sprendžia, atsižvelgdamas išimtinai [vaiko interesus (CK 3.3. straipsnis)“³⁶.

LR CK 3.3. str. yra paminėtas prioritetingas vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas, kuris ir nusako, kad sprenddami visus šeimos klausimus, susijusius su vaikais, tiek teismas, tiek tėvai, bei kiti asmenys privalo pirmiausia atsižvelgti [nepilnamečio vaiko interesus ir jais vadovautis.

LR CPK 582 str. 4 d. taip pat yra išskirta, kad „Kai sprendžiamas klausimas, susijęs su vaiko teisėmis, teismo leidimo išdavimo klausimą teismas turi spręsti atsižvelgdamas išimtinai [vaiko interesus“. Kaip matyti, tiek LR CK, tiek LR CPK nustato tą patį principą- prioritetingą vaikų teisių ir interesų apsaugos principą. Todėl šioje dalyje autorius atliks Vilniaus rajono apylinkės teismo bylų analizę, kurios tiesiogiai susijusios su vaikų saugomomis teisėmis.

Teismo leidimai, sudaryti sandorius dėl šeimos turto, yra reikalingi sutuoktiniams, turintiems nepilnamečių vaikų. Pirmiausia yra svarbu nustatyti, kas tai yra šeimos turtas. LR CK 3.84 str. 2 d. aiškiai nusako, koks turtas pripažįstamas šeimos turtu. Pirmasis požymis- šeimos gyvenamoji patalpa, kuri nuosavybės teise priklauso vienam arba abiem sutuoktiniams. Reiktų paminėti, kad ne visuomet šeimos gyvenamoji patalpa turi priklausyti nuosavybės teise. Pavyzdžiui, šeima nori nusipirkti butą, tačiau bankui už suteiktą paskolą, turi [keisti perkamą gyvenamąją vietą. Tokiais atvejais taip pat reikalingas teismo leidimas, nors nauja gyvenamoji patalpa dar nepriklauso pareiškėjams nuosavybės teise.

Šeimos turtu taip pat laikomi ir kilnojamieji daiktai, kurie skirti šeimos namų ūkio poreikiams tenkinti. Šeimos gyvenamoji patalpa nebūtinai yra butas ar namas, tai gali būti ir sodo nameliai, ir kita patalpa, kurioje šeima gyvena. Taigi, teismui svarbu nustatyti, kur šeima iš tikrųjų gyvena. Todėl prašomi teismo leidimai atlikti tam tikrus sandorius yra reikalingi tik tam turtui, kuris yra pripažįstamas šeimos gyvenamąja patalpa. Pavyzdžiui, [Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėjai R.M. ir I.M. dėl teismo leidimo nekilnojamojo daikto- buto, esančio Gerosios Vilties gatvėje, Vilniaus mieste, pardavimo sandoriui sudaryti (civilinė byla 2-2701-577/2005). Pareiškėjai nurodo, kad turi du nepilnamečius vaikus, kurių interesai nebus pažeisti, nes šeima nuolat gyvena pareiškėjui R.M. priklausančiame name, esančiame Vilniaus rajone. Teisėjas atsisakė išduoti teismo leidimą, nes iš prie prašymo pateiktų dokumentų matyti,

³⁶ ten pat. P.183.

kad norimame parduoti bute pareiškėjų šeima negyvena, jie su vaikais deklaravo gyvenamąją vietą ir nuolat gyvena name, adresu Vilniaus rajonas, Riešės kaimas. Todėl teismas padarė išvadą, kad butas, esantis Gerosios Vilties gatvėje negali būti laikomas pareiškėjų šeimos gyvenamąja patalpa, ir todėl jam parduoti teismo leidimas nereikalingas. Šioje byloje teisėjas teisingai taikė materialines ir procesines teisės normas, kadangi šeimos gyvenamoji vieta yra ta, kur šeima nuolat gyvena. Tačiau kitoje byloje, buvo nutarta priešingai. Pavyzdžiui, pareiškėjai M.P. ir A.P. kreipėsi į Vilniaus rajono apylinkės teismą, prašydami leisti parduoti butą (civilinė byla Nr. 2-102-03/02). Pareiškėjai nurodė, kad turi nepilnametę dukterį, kurios interesai pardavus butą, nebus pažeisti, nes šeima gyvena kitoje nuosavoje patalpoje. Prašymą teismas patenkino, nes pareiškėjai turi gyvenamąjį namą, todėl pardavimo sandoris nepažeis nepilnamečio vaiko teisių ir Įstatymo saugomų interesų. Šiuo atveju, teisėjas turėjo atsisakyti išduoti teismo leidimą, nes prašomas parduoti butas, neatitinka šeimos gyvenamajai patalpai nustatytus kriterijus. Autoriaus nuomone šiuo atveju teisėjas netinkamai taikė LR CK 3.84 str. nuostatas. Reiktų paminėti, kad pareiškėjai norėdami sudaryti tam tikrus sandorius su turtu, kuriam nėra reikalingas teismo leidimas, yra priversti kreiptis į teismą, nes notari, tvirtindami sandorius, dažnai reikalauja, kad būtų pateikta teismo nutartis. Autoriaus nuomone, taip notari siekia save „apdrausti“. Notarams nėra svarbu ir tai, kad teismas atsisako išduoti leidimą ne šeimos gyvenamajai patalpai parduoti. Autorius mano, kad notarams yra svarbiausia tai, kad teismas nustato, kad konkreti patalpa teismo yra pripažįstama ne šeimos gyvenamąja patalpa. Tačiau tais atvejais, kai yra akivaizdu, jog, pavyzdžiui prašoma parduoti patalpa nepriskiriama šeimos gyvenamajai patalpai, notarų praktika reikalauti iš pareiškėjų teismo nutarties, yra ydinga.

Nors šeimos gyvenamajai patalpai taikomas faktinis statusas, tačiau jis turėtų atitikti juridinį šios patalpos statusą. „Priešingu atveju neigiamos teisinės pasekmės kyla pačiai šeimai-turint keletą gyvenamųjų patalpų, sutuoktiniai turės gauti teismo leidimą sudaryti sandoriui tiek dėl gyvenamosios patalpos, kuri Įregistruota viešajame registre kaip šeimos turtas, tačiau kurioje šeima negyvena, tiek ir sudarant sandorį dėl kitos gyvenamosios patalpos, kuri faktiškai (bet ne juridškai) atitinka šeimos turto statusą“³⁷.

Taigi, šeimos turtu pripažįstama tik viena gyvenamoji patalpa, kurioje šeima faktiškai gyvena. Todėl, jei šeima turi keletą gyvenamųjų patalpų, teismo leidimas reikalingas tik tai gyvenamai patalpai, kurioje šeima faktiškai gyvena. Jei šeima turi ir butą, ir sodo namelį, tai šeimos gyvenamąja patalpa bus pripažintas butas, nes jis yra pritaikytas nuolat gyventi.

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20d. nutarimas Nr. 41 “Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles” // Teismų praktika. 2003, Nr. 19. P. 184.

Apžvelgus išnagrinėtas bylas pastebėta, kad teismas visuomet, sprenddamas klausimą dėl teismo leidimo išdavimo, atsižvelgia į nepilnamečio interesus. Pavyzdžiui, į teismą kreipėsi pareiškėja L.G. su prašymu išduoti teismo leidimą sudaryti buto pardavimo sandorį (civilinė byla L-2-375-05/02). Pareiškėja nurodė, kad butas priklauso jai pagal turto pirkimo- pardavimo sandorį, ir jame šiuo metu gyvena ji su sūnumi. Sandorio priežastis- perkamas dviejų kambarių butas mieste. Prie prašymo buvo pridėta minėta sutartis, ištuokos liudijimas, buto techninė byla, avanso sutarties kopija. Šioje byloje teisėjas nutarė bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka, nes nepilnametis vaikas buvo 15 metų amžiaus ir galėjo išsakyti savo nuomonę. Atsižvelgęs į pateiktus įrodymus, nepilnamečio vaiko duotus parodymus teisėjas atsisakė išduoti pareiškėjai prašomą teismo leidimą, nes paaiškėjo, kad ji nori parduoti butą dėl susidariusio už jį įsiskolinimo už komunalines paslaugas, taip pat pareiškėja nepateikė teismui įrodymų, apie galimybes įsigyti kitą būstą, todėl teisėjas konstatavo, kad dėl tokio sandorio bus pažeisti nepilnamečio vaiko interesai. Analizuojant šią bylą, autorius iš teisinės pusės sutinka su tokia teisėjo nuomone, tačiau žiūrint iš kitos pusės, autoriui kilo klausimas, ar tikrai, atsisakymas išduoti teismo leidimą apsaugojo vaiko interesus. Jei yra įsiskolinimas už komunalines paslaugas, tai komunalines paslaugas teikianti įmonė, gali kreiptis į teismą dėl skolos priteisimo. Tarkim, jei ieškinys dėl skolos priteisimo būtų patenkintas, kas grėstų pareiškėjos šeimai? Greičiausia, ji negalėtų sumokėti skolos, o komunalinių paslaugų įmonė kreiptųsi į antstolių kontorą dėl skolos išieškojimo. Viso to eigoje, gali būti taip, kad tas butas būtų parduotas iš varžytinių už daug mažesnę kainą, nei pareiškėja būtų jį pardavusi norinčiam asmeniui. Taigi, ar šiuo atveju nėra didesnis vaiko teisių pažeidimas? Gal prašomas teismo leidimas kaip tik būtų apsaugojęs vaiko interesus, tuo atžvilgiu, kad šeima bent jau galėtų sumokėti skolas, bei nusipirkti, arba išsinuomoti kitą gyvenamąją patalpą.

Dar panagrinėkime tokį atvejį, kai į teismą kreipėsi A.K. dėl teismo leidimo- nekilnojamojo daikto- buto pardavimo sandoriui sudaryti (civilinė byla Nr. 2-2431-341/2005). Pareiškėjas nurodė, kad turi du nepilnamečius vaikus, kurių interesai pardavus butą nebus pažeisti, nes šeima gyvena ir ateityje gyvens pareiškėjo sutuoktinės motinos name, o gautus pinigus pareiškėjas ketina investuoti vaikų poreikiams tenkinti. Prie pareiškimo buvo pridėti dokumentai, iš kurių matyti, kad prašomas parduoti butas asmeninės nuosavybės teise priklauso pareiškėjui, taip pat iš dokumentų matyti, kad A.K. šeima tame bute negyvena. Tačiau teismas atsisakė išduoti teismo leidimą, nes tai yra vienintelis šeimos nekilnojamas turtas- gyvenamoji patalpa, o sutuoktinės motinos pareikštas sutikimas, kad šeima gyventų jai nuosavybės teise priklausančiame name- nėra pakankamas įrodymas, kad bus apsaugotos vaikų teisės. „Pareiškėjų giminaičių ar kitų asmenų išreikštas ketinimas leisti apsigyventi jiems priklausančiose patalpose pareiškėjams kartu su nepilnamečiais vaikais <...> neturėtų būti laikomas pakankamu įrodymu,

kad bus tinkamai apsaugotos pareiškėjų nepilnamečių vaikų teisės”³⁸. Taip pat teisėmas savo atsisakymą išduoti leidimą motyvavo dar ir tuo, kad pardavus minėtą butą ir neįsigijus kitos nuosavybės teise priklausančios gyvenamosios patalpos, vaikai gali likti be savo gyvenamojo būsto. Autorius sutinka su teismo nuomone, kad negalima paarduoti vienintelės šeimos gyvenamosios patalpos. Be to giminaičių sutikimas leisti gyventi pareiškėjui su šeima savo name, nėra pakankamas įrodymas, kad ateityje, pareiškėjo šeima neliks be gyvenamosios vietos.

Kita prašymų, susijusių su šeimos gyvenamąja patalpa, kategorija- prašymai įkeisti šeimos turtą ar kitaip suvaržyti teises į jį. Šiuo atveju, nuosavybės teisė į šeimos turtą nėra perleidžiama, o tik suvaržomos teisės į jį. Bylose dėl teismo leidimo įkeisti šeimos turtą labai svarbūs įrodymai yra duomenys apie pareiškėjų gaunamas pajamas, turimą turtą. Pavyzdžiui, į teismą kreipėsi pareiškėja G.O. dėl teismo leidimo nekilnojamojo daikto- buto įkeitimo sandoriui sudaryti (civilinė byla Nr. 2-1226-647/2005). Pareiškėja nurodė, kad šiame bute gyvena jos nepilnametis sūnus, kurio interesai nebus pažeisti, nes ji pasižadėjo išmokėti 22850 Lt skolą už buto įsigijimą, todėl privalo įkeisti turimą butą. Teismas atsisakė išduoti teismo leidimą. Atsisakymą motyvavo tuo, kad pareiškėja nenurodė, kam ši skola turi būti sumokėta ir kam turi būti įkeistas turtas. Taip pat iš pateikto pasižadėjimo matyti, kad bendrijai pastačius namą, kiekvienas narys, pasinaudojęs lengvatiniu kreditu butui statyti, privalo perimti įsiskolinimo dalį ir sudaryti lengvatinio kredito sutartis su banku. Tačiau pareiškėja nepateikė teismui skolos perėmimą patvirtinančių įrodymų, nepateikė su banku sudarytos kredito sutarties bei banko patvirtinimo, kad tokia sutartis bus sudaryta. Prie pareiškimo nebuvo pateikta įrodymų apie pareiškėjos gaunamas pajamas. Teismas, atsižvelgiant į tai, kas buvo paminėta manė, kad nepilnamečio vaiko interesai nebus tinkamai apsaugoti, todėl atsisakė išduoti teismo leidimą prašomam sandoriui sudaryti. Kaip matome, šiuo atveju teismas atsisakė išduoti teismo leidimą, nes nebuvo pakankamai įrodymų, jog sandoris apsaugos nepilnamečio sūnaus interesus. Galima panagrinėti dar kitą bylą, kurioje buvo prašoma taip pat išduoti teismo leidimą įkeisti butą. Į teismą kreipėsi pareiškėjai V.L. ir E.L. dėl teismo leidimo įkeisti nekilnojamąjį turtą- 3 kambarių butą (civilinė byla Nr. 2-256-01/03). Pareiškėjai nurodo, kad teismo leidimas dėl buto įkeitimo bankui reikalingas tam, kad jie nori gauti paskolą, siekiant nusipirkti kitą būstą. Jie teigė, kad nepilnametės dukros interesai nebus pažeisti, nes naujasis būstas yra didesnis, netoliese dukros lankomos mokyklos. Prie pareiškimo buvo pateikta paskolos sutartis, kurioje nurodyta, kokią sumą jie turės įnešti bankui kas mėnesį. Buvo pateikti duomenys apie perkamą būstą. Pareiškėjai taip pat pateikė teismui pažymą apie gaunamas pajamas, pažymą apie turimą nekilnojamąjį turtą- žemės sklypus. Teismas prašymą tenkino, kadangi iš pateiktų pažymų matyti, perkamas būstas yra geresnis negu senasis, be to, pateiktos pažymos apie pajamas ir turimą turtą leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjai sugebės gražinti

³⁸ Ten pat. P. 189.

bankui paskolą. Teismas nutarė, kad išduotas teismo leidimas nepažeis nepilnametės dukters interesų.

Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo nagrinėtos ir tokios bylos, kai pareiškėjai prašė išduoti teismo leidimą nekilnojamojo turto- žemės sklypo ir namo sandoriui sudaryti. Pavyzdžiui, į teismą kreipėsi pareiškėjai D.Š. ir G. Š. su prašymu išduoti teismo leidimą žemės sklypo ir namo įkeitimo sandoriui sudaryti, siekiant gauti paskolą (civilinė byla Nr. 2-1192-647/2005). Pareiškėjai nurodo, kad turi du nepilnamečius vaikus, kurių interesai dėl sandorio nebus pažeisti, nes paskola bus panaudota būsto pirkimui finansuoti. Teismas prašymą tenkino iš dalies, nes teismo leidimas reikalingas tik dėl tokio turto, kuris yra pripažįstamas šeimos gyvenamoji patalpa. Todėl prašomas teismo leidimas įkeisti žemės sklypui nėra būtinas ir šioje dalyje teismas atsisakė išduoti leidimą. Kitoje dalyje- dėl namo, prašymą teismas tenkino, nes iš pateiktų įrodymų matyti, kad namas nuosavybės teise priklauso pareiškėjams, taip pat pateikta AB Vilniaus banko pažyma patvirtina, kad pareiškėjams suteikiamas kreditas daliniam atsiskaitymui už perkamą namą su žemės sklypu, o prievolės užtikrinimui jie privalo įkeisti perkamą turtą. Teismas šioje dalyje išduodamas leidimą taip pat atsižvelgė ir į pareiškėjų gaunamas pajamas. Atsižvelgdamas į pateiktus įrodymus jis konstatavo, kad nepilnamečių vaikų teisės nebus pažeistos.

Kaip matyti iš pateikto pavyzdžio, teismo leidimas parduoti žemės sklypą nėra reikalingas, todėl tokį leidimą atsisakytina išduoti. Pagal kodeksą, gyvenamasis namas yra žemės priklausinys. LR CK 4.19 str. 1 d. pateikia priklausinių sąvoka „Priklausiniai laikomi savarankiškai pagrindiniam daiktui tarnauti skirti antraeiliai daiktai, kurie pagal savo savybes yra nuolat susiję su pagrindiniu daiktu“. Taip pat LR CK yra nustatyta, kad antraeilį daiktą (šiuo metu namą) ištinka pagrindinio daikto (žemės) likimas (LR CK 4.14 str. 1 d.). Tačiau tame pačiame straipsnyje yra pateikta išimti „...jeigu sutarties ar įstatymo nenustatyta kitaip“.

Apžvelgus nagrinėtas bylas, darytina išvada, kad sutuoktiniams, turintiems nepilnamečių vaikų, reikalingas teismo leidimas tik dėl turto, kuris yra pripažįstamas šeimos gyvenamąja patalpa sandoriams atlikti. Tokio pobūdžio bylose, kaip jau pastebėta, yra labai svarbūs įrodymai apie pareiškėjų turtinę padėtį, t.y. gaunamas pajamas, turimą nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą. Taip pat įrodymai, kad vaikai neliks be gyvenamosios vietos bei, kad nebus pažeistos jų teisės ir interesai. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad teismas atsisako išduoti teismo leidimus tais atvejais, kai turtas nepriskirtinas šeimos gyvenamajai patalpai, kai nėra pakankamai įrodymų, kad bus tinkamai apsaugotos vaikų teisės.

3.2.2. Prašymai dėl teismo leidimo sandoriams, kurie susiję su nepilnamečio vaiko turtu, sudaryti

Kalbant apie nepilnamečių asmenų saugomus interesus, reikia pažymėti, kad teismo leidimas būtinas visais atvejais, kai tėvai nori sudaryti sandorį, susijusį su nepilnamečio vaiko turtu. Šiuo atveju yra nesvarbu koks tai turtas. Tokias bylas reglamentuoja LR CK 3.188 str. 1 d. 1p. Pavyzdžiui, į teismą kreipėsi pareiškėja V.Č. dėl teismo leidimo parduoti turta, kuris priklauso jos nepilnamečiui vaikui (civilinė byla Nr. 2-2779-647/2005). Pareiškėja nurodė, kad žuvus sutuoktiniui, jam priklausančio ½ turto (žemės sklypas, sodo namelis bei motociklas Suzuki GSX 600) paveldėjo jos nepilnametis sūnus. V.Č. nurodo, kad ketina įsigyti naują būstą. Teismas nutarė atsisakyti išduoti teismo leidimą. Motyvuojamojoje dalyje teismas nurodė, kad pareiškėja nepateikė įrodymų, patvirtinančių sandorių įvykdymo galimybes bei nepilnamečio vaiko teisių apsaugos galimybes neįvykdymo atveju. Taip pat nepateikti duomenys apie norimo parduoti turto pirkimo- pardavimo sąlygas (nenurodyta už kokią sumą nori parduoti turta), be to nėra įrodymų apie ketinamo įsigyti būsto pirkimo- pardavimo sandorį.

Kitoje byloje pareiškėja Ž.M. kreipėsi į Vilniaus rajono apylinkės teismą dėl teismo leidimo žemės sklypo pirkimo- pardavimo sandorio sudarymo (civilinė byla Nr. 2-1440-494/2005). Nurodo, kad dalis minėtos žemės priklauso jos nepilnametei dukrai, kurios interesai pardavus žemę nebus pažeisti, nes gautus pinigus pareiškėja ketina panaudoti buto remontui ir dukros mokslui. Teismas nutarė patenkinti prašymą iš dalies, kadangi LR CK 3.188 str. 1 d. Įpareigoja gauti teismo leidimą sudarant ne bet kokius sandorius, o tik susijusius su nepilnamečio vaiko turtu, todėl toje dalyje, kur prašoma leisti parduoti žemės sklypo dalį, kuri priklauso pareiškėjai nutarė prašymą atmesti. Kitoje dalyje dėl nepilnametės dukros žemės dalies prašymas patenkintas, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja dirba, šeima nėra įrašyta į socialinės rizikos sąrašus. Teismo leidimas išduotas su sąlyga, kad pinigines lėšas, gautas už minėtos žemės sklypo dalies pardavimą, bus pervestos į nepilnametės dukters vardu atidarytą sąskaitą banke. Šioje nutartyje teismas nurodė, kad pareiškėja privalo gautas lėšas pervesti į atidarytą vaiko sąskaitą banke.

Tokios kategorijos bylose, kaip matome, išankstinis teismo leidimas reikalingas visiems sandoriams sudaryti, dėl bet kokio turto, kuris yra nepilnamečio vaiko asmeninė nuosavybė. Kaip matome, šiose bylose nesvarbu, koks tai turtas, ar namas, ar žemės sklypas, ar automobilis. Jei šis turtas priklauso nepilnamečiui vaikui, tai teismo leidimas yra visuomet reikalingas norint šį turta parduoti, įkeisti ir t.t. Tokiose bylose yra svarbūs įrodymai apie nepilnamečių vaikų turto pirkimo- pardavimo sąlygas, kad jos atitiktų vaikų interesus, taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kam bus panaudotos gautos pajamos, bei dokumentai, kurie patvirtintų gautų pajamų paskirtį.

Autoriaus nuomone, tokius teismo leidimus gauti yra nesunku, pareiškėjui tereikia tinkamai surašyti prašymą, pateikti visus reikiamus dokumentus.

3.2.3. Prašymai dėl teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu

Dar viena leidimų rūšis- dėl palikimo priėmimo nepilnamečio vaiko vardu. „CK 3.188 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodoma, kad be išankstinio teismo leidimo tėvai neturi teisės savo nepilnamečių vaikų vardu priimti ar atsisakyti priimti palikimą”³⁹. Tame pačiame straipsnyje yra išvardinti ir kiti atvejai, kai be išankstinio teismo leidimo tėvai neturi teisės sudaryti tam tikrų sandorių nepilnamečių vaikų vardu, tačiau autorius analizuos tik bylas dėl palikimo priėmimo, nes tokios bylos buvo rastos Vilniaus rajono apylinkės teisme. Šio straipsnio 1 dalies 2 punktas taikomas tiek paveldint pagal testamentą, tiek pagal Įstatymą. Nagrinėdami tokius pareiškimus, teisėjai taip pat pirmenybę teikia nepilnamečių vaikų interesams. Pavyzdžiui, į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėja T.S. dėl teismo leidimo nepilnamečio vaiko vardu priimti palikimą po jos tėvo mirties (civilinė byla Nr. 2-2292-647/2005). Teismas atsisakė išduoti teismo leidimą, „Kadangi pareiškėja nepateikė teismui duomenų apie turto palikėjo A.S. kreditorius, galinčius pareikšti reikalavimus į paveldėtą turtą, leidimas atsisakytinas išduoti, nes Įpėdinis, priėmęs palikimą, už palikėjo skolas atsako visu savo turtu (LR CK 5.52 str.)”⁴⁰. Šioje byloje, teismas konstatavo, kad būtų pažeisti vaiko interesai. Autorius rado dar vieną panašią bylą, tačiau joje teismas atsisakė išduoti teismo leidimą kitu pagrindu. Į teismą kreipėsi pareiškėja H.S. dėl teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečio sūnaus vardu (civilinė byla Nr. 2-1667-494/2005). Pareiškėja nurodė, kad mirė jos vaiko tėvas, kuris yra jos sutuoktinis. Vyras testamentu paliko sūnui turtą. H.S. pareiškime teigė, kad palikėjas kreditorių neturėjo. Tačiau pareiškėja nepateikė teismui jokių įrodymų, kurie patvirtintų šią aplinkybę, todėl „Esant pasakytam, darytina išvada, kad prašymas neatitinka procesiniam dokumentui keliamų turinio reikalavimų (nėra duomenų apie palikėjo kreditorius, nepateikti įrodymai apie paveldimo turto sudėtį, t.y. pažymos iš turto arešto aktų registro ir t.t.), todėl prašymą atsisakytina tenkinti (LR CPK 581 str., 582 str. 4 d.)”⁴¹. Pagrindiniai įrodymai, patvirtinantys, kad palikėjas neturėjo kreditorių, autoriaus nuomone, galėtų būti išrašai iš nekilnojamojo turto registrų centro, pažymos iš centrinės hipotekos Įstaigos ir t.t.

Kitoje byloje, kurioje pareiškėja J.P. kreipėsi į teismą dėl teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu (civilinė byla Nr. 2-3247-03/04) teismas nutarė prašymą tenkinti.

³⁹ Kaip sutvarkyti globalinio (14m.) buto paveldėjimą?// TM, 2004.06.16.// <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=37&str=10338;prisijungimo> laikas: 2005-09-15

⁴⁰ Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2292-647/2005.

⁴¹ Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1667-494/2005.

Pareiškėja nurodė, kad mirė nepilnamečio vaiko tėvas, po jo mirties liko turtas. Prie pareiškimo buvo pateiktas nepilnamečio gimimo liudijimas, kuris patvirtino aplinkybę, kad palikėjas yra vaiko tėvas, taip pat pateiktas palikėjo mirties liudijimas, bei dokumentai, iš kurių matyti, kad palikėjas kreditorių neturėjo. Autoriaus nuomone, tai ir buvo pagrindas išduoti prašomą teismo leidimą. Kitoje byloje, kurioje pareiškėja K.M. kreipėsi į Vilniaus rajono apylinkės teismą dėl teismo leidimo priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu, po jo tėvo P.M. mirties (civilinė byla Nr. 2-00592-494/2005), teismas prašymą taipogi patenkino, atsižvelgiant į tai, kad P.M. testamentu nepaliko, duomenų apie palikėjo kreditorius nėra, todėl palikimo priėmimas nepilnamečio vaiko vardu sudaromas siekiant apsaugoti nepilnamečio vaiko interesus. Tokiose bylose yra ypač svarbūs įrodymai, ar turto palikėjas neturėjo kreditorių. Šie įrodymai yra svarbūs, siekiant apsaugoti nepilnamečių vaikų interesus, nes „...Įpėdinis, kuris priėmė palikimą, už palikėjo skolas atsako visu savo turtu“⁴². Pareiškėjas paduodamas tokį prašymą privalo nurodyti visus suinteresuotus asmenis, galinčius būti kreditoriais. Įstatymai suteikia teisę teismams savo iniciatyva rinkti papildomus reikiamus įrodymus, todėl teismas, siekdamas apginti nepilnamečių asmenų teises, turėtų būti aktyvus.

Autoriaus nuomone, jeigu teismas gavo dokumentus, kurie patvirtina, kad palikimas yra apsunkintas kreditorių reikalavimais, tuomet gali priimti nutartį ir išduoti teismo leidimą priimti palikimą pagal turto apyrašą ir tai nebūtų pareiškėjo prašymo ribų peržengimas. Palikimo apyrašas- tai palikto turto, kreditorinio ir debitorinio išskolinimo įvardijimas. Palikimo priėmimas pagal apyrašą yra daug saugesnis, ir labiau apsaugantis priėmusio palikimą nepilnamečio vaiko teises, nes tuomet vaikas už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turtu, o ne visu savo turimu turtu. Dėl palikimo apyrašo sudarymo į teismą gali kreiptis ne tik palikimą priimančias asmuo, bet ir palikėjo kreditoriai. Teismas paveda antstoliui sudaryti palikimo apyrašą, suteikdamas ne ilgesnį kaip vieno mėnesio terminą (Įstatyme nustatytais atvejais- ne ilgesnis nei trijų mėnesių laikotarpis). LR CK 5.53 str. 5 d. yra išvardinta, kas turi būti nurodyta apyraše. Paveldimo turto apyrašas yra būtinas, nes palikėjas gali būti turėjęs skolų, apie kurias dar nėra žinoma, ir tokiu atveju būtų labiau užtikrintos vaikų turpinės teisės. Pavyzdžiui, į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėja E.L. (civilinė byla Nr. 2-1695-494/2005) dėl teismo leidimo priimti palikimą pagal turto apyrašą trijų nepilnamečių vaikų vardu. Pareiškėja nurodė, kad mirė jos vaikų tėvas, po kurio mirties liko turtas. Prie pareiškimo buvo pridėti gimimo liudijimai, mirties liudijimas, taip pat antstolės D. Prunskienės sudarytas paveldėto turto apyrašas po vyro mirties. Teismas, siekdamas apsaugoti nepilnamečių vaikų teises ir

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20d. nutarimas Nr. 41 “Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles” // Teismų praktika. 2003, Nr. 19. P. 192.

atsižvelgdamas į tai, kad vyras testamentu nepaliko, leido pareiškėjai priimti palikimą pagal sudarytą turto apyrašą nepilnamečių vaikų vardu. Autoriaus nuomone, tokiais atvejais, vaikų teisės bei interesai yra tikrai apsaugomi.

Galima daryti išvadą, kad teismai tuomet, kai gauna prašymą dėl palikimo priėmimo nepilnamečio vaiko vardu, ir kai nėra įrodymų dėl kreditorių, turėtų išduoti teismo leidimą priimti palikimą pagal turto apyrašą. Autoriaus nuomone, toks atvejis gal būtų geriausias ir patiems pareiškėjams, ir taip būtų apsaugotos nepilnamečių, neveiksnių ar ribotai veiksnų asmenų teisės. Gal vertėtų Įstatymų rengėjams papildyti LR CK nurodant, kad teismas gali išduoti leidimą priimti palikimą nepilnamečio vaiko vardu tik pagal turto apyrašą, nes tik taip bus pilnai apsaugoti nepilnamečių vaikų interesai.

3.2.4. Prašymai dėl teismo leidimo išdavimo sudaryti sandorius, susijusius su neveiksnių ar ribotai veiksnų asmenų turto

Toliau panagrinėkime bylas, kuriose pagrindinis dėmesys skiriamas apsaugoti neveiksnių ar ribotai veiksnų asmenų teises. Šias bylas reglamentuoja LR CK 3.244 str., kuris nurodo globotinio (rūpintinio) turtinių teisių įgyvendinimo ypatumus. Šio straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta bendroji taisyklė, kad globėjai (rūpintojai) turi naudoti šių asmenų turtą ir jo duodamas pajamas tik jų interesais, ir nepiktinaudžiauti jas įgyvendinant. „Aiškinant CK 3.244 straipsnio 2 ir 3 dalis, reglamentuojančias teismo leidimų išdavimo neveiksnaus ar ribotai veiksnus asmens turtui ir pajamoms panaudoti, esminiu požymiu, atskiriant šių normų taikymo sritį, yra turto priskyrimas kilnojamajam arba nekilnojamajam turtui“⁴³. Pagal LR CK minėto straipsnio 2 dalį, teismo leidimas yra reikalingas tuomet, kai globėjas nori sudaryti sandorį globotinio vardu, kurio suma yra didesnė negu penki tūkstančiai litų. Ši norma yra taikoma tuomet, kai yra kalbama apie globotinio kilnojamąjį turtą, ir kurio suma yra didesnė nei penki tūkstančiai litų. Pagal LR CK 3.244 str. 3d. teismo leidimas yra reikalingas visuomet, kai norima sudaryti sandorį dėl globotinio nekilnojamojo daikto ar daiktinių teisių į jį. Šiuo atveju daikto vertė nėra svarbi. Pavyzdžiui, pareiškėja G.M. kreipėsi į Vilniaus rajono apylinkės teismą, prašydama išduoti leidimą parduoti garažą, priklausantį jos neveiksniam sutuoktiniui (civilinė byla Nr. 2-284-02/02). Pareiškėja nurodė, kad jos vyrui nustatyta globa ir ji paskirta globėja bei turto administratore, nurodė, kad prašomas leisti sudaryti sandoris yra būtinas sergančio sutuoktinio gydymo poreikiams tenkinti. Vilniaus rajono socialinės rūpybos skyrius neprieštaravo, kad pareiškėjai būtų išduotas leidimas. Teismas nutarė prašymą tenkinti, nes teismo nuomone,

⁴³ ten pat. P.194.

sandoris būtinas pareiškėjų šeimos poreikiams užtikrinti ir neprieštarauja neveiksnaus asmens interesams. Kitoje byloje, kai į teismą kreipėsi J.G. dėl teismo leidimo parduoti savo motinos žemės sklypą (civilinė byla Nr. 2-2075-494/2005), teismas atsisakė išduoti leidimą. Pareiškėja nurodė, kad ji teismo nutartimi yra paskirta neveiksnius savo motinos globėja, kurios vardu yra registruota dalis namo ir trys žemės sklypai. Pareiškėja nurodė, kad nori parduoti vieną žemės sklypą, nes namui, kuriame ji gyvena su savo motina, reikalingas kapitalinis remontas. Teismas savo atsisakymą motyvavo tuo, kad nepateikta įrodymų apie motinos gyvenamąją vietą, preliminarias turto perleidimo sąlygas (kainą) bei remontui būtinų lėšų dydį. Teismas konstatavo, kad nepakanka įrodymų, patvirtinančių, kad sandoris sudaromas būtent neveiksnius motinos interesais, todėl ir atsisakė išduoti teismo leidimą.

Kaip ir anksčiau minėtose bylose svarbiausias dėmesys buvo skiriamas nepilnamečių vaikų teisių ir interesų apsaugai, taip sprendžiant šias bylas tikslas- globotinių (rūpintinių) teisių bei interesų apsauga. Pavyzdžiui, į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi pareiškėja G.Z. dėl teismo leidimo nekilnojamojo daikto- buto pirkimo- pardavimo sandoriui sudaryti (civilinė byla Nr. 2-2476-577/2005). Pareiškėja nurodė, kad Vilniaus rajono apylinkės teismo nutartimi buvo paskirta savo brolio V.G., kuriam ir priklauso nuosavybės teise norimas parduoti butas, rūpintoja. Ji teigė, jog tame bute niekas negyvena, dėl lėšų stokos atjungtas šildymas, nėra karšto vandens. V. G. yra 1 grupės invalidas su visiška negalia, kuriam reikalinga nuolatinė priežiūra, o pareiškėja prižiūri savo brolių jau penkerius metus. Pareiškėjos manymu turto pardavimas ne tik nepadarytų žalos V.G. turtiniams interesams, bet patenkintų jo poreikius, nes gautus pinigus ji ketina skirti brolio išlaikymui, gydymui, geresnių gyvenimo sąlygų sudarymui. Prie prašymo buvo pateikti įrodymai, kad butas tikrai priklauso V.G., kad pareiškėja paskirta jo rūpintoja. Taip pat buvo pateikta Socialinės rūpybos skyriaus išvada, kuri patvirtina pareiškime nurodytas aplinkybes. Todėl teismas, atsižvelgdamas į pateiktus dokumentus ir minėtos savivaldybės institucijos išvadą nutarė leisti pareiškėjai parduoti V.G. nuosavybės teise priklausančią butą, įpareigojant pareiškėja pinigines lėšas, gautas pardavus turtą, naudoti rūpintinio V.G. būtiniausiems poreikiams tenkinti. Taigi, šioje byloje teismas tinkamai aiškino materialines teisės normas ir nebuvo pagrindo atsisakyti išduoti teismo leidimą. Tačiau, ar tikrai šiuo atveju bus apsaugoti V.G. turtiniai interesai? Ar tas teismo įpareigojimas gautas lėšas skirti V.G. būtiniausiems poreikiams tenkinti yra veiksmingas? Juk niekas nežinos, kam bus skirti pinigai pardavus rūpintiniui priklausančią turtą. Autoriaus nuomone, tokius prašymus turėtų nagrinėti Socialinės rūpybos skyrius, kuriam papildomai būtų suteikta pareiga domėtis neveiksnaus asmens gyvenimo sąlygomis, lankant tokias šeimas ir tikrinant, ar gautos lėšos tikrai yra naudojamos pagal paskirtį.

Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo nagrinėta byla, kai pareiškėjas prašė teismo leidimo parduoti savo ir neveiksnios žmonos turtą. Ši byla yra įdomi tuo, kad pareiškėjas negavęs minėto teismo leidimo, rado kitą išeitį, kaip parduoti bendrą turtą. Į Vilniaus rajono apylinkės teismą kreipėsi J.S., kuris buvo paskirtas neveiksnios žmonos turto dalies administratoriumi, prašydamas teismo leidimo parduoti jam su sutuoktine bendrosios nuosavybės teise priklausantį turtą (civilinė byla Nr. 2-796-577/2005). Pareiškėjas teigė, jog minėtu turtu rūpinasi jau 23 metus, jog jo gaunamų lėšų turto išsaugojimui ar jo naudojimui pagal tikslinę paskirtį bei turto vertei išlaikyti nepakanka, nes gauna mažą pensiją. Taip pat nurodė, kad namas yra avarinės būklės, ir jis gali pradėti griūti ir prarasti savo vertę. Todėl siekiant, kad minėtas turtas nenuvertėtų, mano, kad tikslingiausia jį atlygintinai perleisti kitiems asmenims. Pareiškėjas nurodė, kad lėšos, gautos už sutuoktinei tenkančią turto dalį bus pervestos į Šilutės globos namų deponitinę sąskaitą ir panaudotos neveiksnios F.S. reikmėms tenkinti. Teismas atsisakė išduoti prašomą leidimą. Nutarties motyvuojamojoje dalyje teismas nurodė, kad pareiškėjas nepateikė teismui duomenų apie skolas, preliminarias turto perleidimo sąlygas (kainą). Pareiškėjo nurodytos išlaidos už elektros energiją bei išlaidos malkų įsigijimui negali būti laikomos turto vertės išlaikymo išlaidomis. Taip pat, pareiškėjas nepateikė Šilutės globos namų patvirtinimo, kad į nurodytą sąskaitą pervestos lėšos bus naudojamos tik neveiksnios F.S. reikmėms tenkinti. Todėl teismas atsižvelgdamas išimtinai į neveiksnios F.S. interesus atsisakė išduoti teismo leidimą. Kadangi, pareiškėjas negavo teismo leidimo parduoti nekilnojamąjį turtą, jis dar kartą kreipėsi į teismą, tačiau šį kartą, su prašymu dėl turto administratoriaus funkcijų turinio ir apimties nustatymo (civilinė byla Nr. 2-1371-577/2005). Pareiškėjas nurodė, kad teismas skirdamas jį neveiksnios sutuoktinės turto administratoriumi, neapibrėžė administravimo apimties ir turinio. Todėl J.S. prašo skirti sutuoktinės F.S. visišką turto administravimą, pareiškėją paskiriant administratoriumi. Teismas prašymą atmetė, nurodydamas, kad jeigu administravimą nustatančiame akte administravimo rūšis nenustatyta, laikoma, kad tai paprastas administravimas. Todėl laikytina, kad turto administravimo klausimas išspręstas, ir jo turinys apibrėžtas LR CK 4.240 str. Dar po kurio laiko tas pats pareiškėjas kreipėsi į teismą su prašymu dėl turto administratoriaus apimties nustatymo, nurodydamas, kad teismas nenustatė turto administravimo apimties, ir todėl pareiškėjas negali parduoti namo su žemės sklypu (civilinė byla Nr. 2-1857-647/2005). J.S. prašo jį skirti sutuoktinės turto administratoriumi (visiškas administravimas). Prie pareiškimo buvo pridėti jau anksčiau aptartoje byloje minėti įrodymai. Teismas nutarė prašymą tenkinti ir paskirti J.S. neveiksnios F.S. jai priklausančio turto dalies visišku administratoriumi. Teismas konstatavo, kad teismo nustatytas paprastas turto administravimas jam neleidžia tinkamai rūpintis turtu, bei atsižvelgęs į Šilutės pensionato sutikimą, kad J.S. būtų pripažintas visišku pensionato gyventojos F.S. turto administratoriumi,

nutarė prašymą tenkinti. Šioje byloje, autoriaus nuomone, teismas daugiau dėmesio skyrė paties pareiškėjo turtinių teisių įgyvendinimui, neatsižvelgdamas ir net nereikalaudamas duomenų apie tai, kam bus panaudotos gautos lėšos pardavus neveiksnius sutuoktinės turto dalį, todėl darytina išvada, kad teisėjas neapsaugojo neveiksnaus asmens teisių.

Kaip matyti iš apžvelgtų bylų, teismas siekia apsaugoti ne tik nepilnamečių vaikų teises, bet ir neveiksnių bei ribotai veiksnų asmenų teises. Labai svarbią reikšmę turi įrodymai apie tai, kokiam tikslui prašomas išduoti teismo leidimas. Šiuo atveju teismas patenkina prašymus tuomet, kai yra pakankamai duomenų, kad norimas atlikti sandoris sudaromas išimtinai tik neveiksnaus ar ribotai veiksniaus asmens interesams. Tačiau, kaip matome iš pateiktų bylų pavyzdžių, pareiškėjas rado kitų būdų, kaip parduoti jam su sutuoktine nuosavybės teise priklausantį turtą.

3.2.5. Prašymai dėl teismo leidimo vienam sutuoktiniui atlikti veiksmus, kuriems reikalingas kito sutuoktinio sutikimas

Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo rastos kelios tokio pobūdžio bylos, ir visose pareiškėja buvo ta pati, kadangi iš pirmo karto jai nepavyko gauti teismo leidimo. Autoriaus nuomone, pirmiausia būtų tikslinga paanalizuoti pačias bylas, ir tik tada bus galima daryti išvadas apie šios kategorijos bylų nagrinėjimą teisme, bei teisės normų taikymo praktiką Vilniaus rajono apylinkės teisme.

Pareiškėjos J.K. atstovė I.K. kreipėsi į Vilniaus rajono apylinkės teismą, prašydama leisti parduoti 3866/7577 dalį gyvenamojo namo ir malkinę, esančius Vilniaus rajone, Klevinės vs (civilinė byla Nr.L2-2960-01/04). Atstovė nurodė, kad šiuo metu pareiškėja pakeitusi gyvenamąją vietą, todėl nori parduoti nekilnojamąjį turtą tretiesiems asmenims. 1970-12-25 tarp pareiškėjos ir G.K. įregistruota santuoka. Sutuoktinis nuo 1987 m. kartu su pareiškėja negyvena, išuoka tarp sutuoktinių neįregistruota. Kadangi sutuoktiniai oficialiai santuokos nėra nutraukę, turtas, kurį ketina parduoti pareiškėja, laikytinas bendru sutuoktinių turtu (LR CK 3. 88 str.). Atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja negali surasti savo sutuoktinio, ji neturi galimybės gauti jo sutikimo perleisti nuosavybės teisę į turtą, todėl reikalingas teismo leidimas. Nuo 1987 m. sutuoktinis su G.K. nebendrauja, bendro ūkio neveda, išuoka neįregistruota, jo buvimo vieta nežinoma. Pagal Vilniaus apskrities archyvo duomenis, G.K. iš Lietuvos išvykęs, Gyventojų registro tarnyba prie LR VRM jokių duomenų apie G.K. neturi, todėl laikytina, kad G.K. Lietuvoje negyvena. Pareiškėja nepilnamečių vaikų neturi. Jokių ginčų dėl parduodamo turto nėra. Parduodamą turtą pareiškėja įsigijo už asmenines lėšas. Prašyme teigiama, kad pareiškėjai sunku išlaikyti parduotiną turtą, nes namas senas, jį reikia remontuoti, o tam būtinos investicijos,

todėl šiuo metu geriau parduoti šį turtą. Teismas atsisakė išduoti leidimą, nes pareiškėja nepateikė Įrodymų (yra tik pateikta pažyma iš Gyventojų registro tarnybos), kad pareiškėjos sutuoktinis nėra deklaravęs LR savo gyvenamosios vietos.

Pareiškėjos atstovė dar sykį kreipėsi Vilniaus rajono apylinkės teismą, prašydama išduoti leidimą parduoti 3866/7577 dalį gyvenamojo namo ir malkinę, esančius Vilniaus rajone, Klevinės vs (civilinė byla Nr. 2-1001-494/2005). Pareiškime buvo nurodytos tokios pačios aplinkybės, kurios aptartos aukščiau paminėtoje byloje. Buvo pateikti nauji duomenys iš Vilniaus apskrities archyvo, iš kurių matyti, kad G.K. išvykęs į Krymo sritį, Nižnegorodsko rajoną, Zorkino gyvenvietę. Gyventojų registro tarnyba prie LR VRM duomenų apie G.K. gyvenamąją vietą LR neturi, Avižienių seniūnija patvirtino, kad pareiškėjos sutuoktinis Vilniaus rajone gyveno nuo 1975 iki 1987-10-08 ir apie dabartinę jo gyvenamąją vietą nėra žinoma. Be to, pareiškėja ėmėsi veiksmų, kad nustatytų sutuoktinio gyvenamąją vietą ar gautų duomenų apie jį: skelbė apie tai spaudoje, bet daugiau jokios informacijos nepavyko gauti. Poreikį parduoti sąlygoja tai, kad nuo 2004 metų spalio mėnesio pareiškėja gyvena kitur, turi kitą nekilnojamąjį turtą, yra senyvo amžiaus, todėl jai sunku vienai išlaikyti turtą. Nurodė, kad namas ir malkinė yra seni statiniai, norint juose gyventi, reikia juos remontuoti, tam reikalingos didelės lėšos, o parduotino turto vertė yra nedidelė. Taip pat pareiškėja nurodė, kad negyvenant toje vietoje, kur yra turtas, šiam turtui gali iškilti grėsmė nuo nelaimių, trečiųjų asmenų nusikalstamos veiklos, yra grėsmė, kad šis turtas bus sugadintas arba išnyks. Pareiškėja nurodė, kad jos manymu ji negali gauti sutuoktinio sutikimo dėl objektyvių priežasčių, todėl kreipėsi į teismą dėl leidimo išdavimo. Teismas nutarė vėl atsisakyti išduoti leidimą, nes teismą Įstatymas Įpareigoja Įsitikinti, kad kito sutuoktinio sutikimo gauti neĮmanoma ir, kad tokio leidimo gavimas atitinka šeimos interesus, o šiuo atveju, pareiškėjos nurodytos aplinkybės, kad G. K. išvykęs į Krymo sritį, Nižnegorodsko rajoną, Zorkino gyvenvietę, kad pareiškėja kreipėsi į spaudą, kad surastų sutuoktinį, negali būti vertintinas kaip pagrindas tvirtinti, kad pareiškėja ėmėsi priemonių surasti sutuoktinį. Taip pat teismui nebuvo pateikta duomenų, kad pareiškėja kreipėsi nurodytu adresu Kryme, siekiant surasti sutuoktinį.

Pareiškėja dar kartą kreipėsi Vilniaus rajono apylinkės teismą, prašydama išduoti leidimą parduoti jau minėtą turtą (civilinė byla Nr. 2-2375-647/2005). Kadangi pareiškėja negali surasti savo sutuoktinio, ji neturi galimybės gauti jo sutikimo perleisti nuosavybės teisę į turtą, todėl reikalingas teismo leidimas. Pareiškime nurodyta, kad turtą pareiškėja Įsigijo už asmenines lėšas 1993 metais, jau nebegyvenant su G.K. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, teismo leidimas turėtų būti išduotas, o turto pardavimas atitinka pareiškėjos ir jos šeimos interesus. Teismas nutarė neišduoti leidimo, nes LR CK 3.92 str. 4 d. numatyta, kad sandorius, susijusius su bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe esančio nekilnojamojo daikto ar daiktinių teisių Į jį

disponavimu ar jų suvaržymu, gali sudaryti tik abu sutuoktiniai, išskyrus tuos atvejus, kai vienas iš sutuoktinių turi kito sutuoktinio įgaliojimą tokį sandorį sudaryti. Ši norma leidžia daryti išvadą, kad perleidžiant bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise priklausantį turtą, turi dalyvauti abu sutuoktiniai arba vienas iš jų turi turėti kito sutuoktinio įgaliojimą. Teismas pažymėjo, kad pareiškėja nurodo, kad turtas yra jos asmeninė nuosavybė, todėl pareiškėja šiuo turtu galėtų disponuoti savo nuožiūra (CK 3.97 str. 1 d.). Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, teisėjas nutarė atsisakyti išduoti teismo leidimą.

Pareiškėja ketvirtą kartą kreipėsi į teismą su tuo pačiu prašymu dėl teismo leidimo išdavimo (civilinė byla Nr. 2-2526-562/2005). Buvo pateikti nauji įrodymai, kad pareiškėja kreipėsi į Ukrainos ambasadą Lietuvoje bei į Ukrainos Respublikos vidaus reikalų organus, tačiau gavo atsakymus, kad G.K. pareiškėjai žinomu adresu negyvena. Šį kartą teismas įvertinęs nurodytas aplinkybes bei pateiktus dokumentus civilinėse bylose Nr. L2-2960-01/04, Nr. 2-1001-494/2005 ir Nr. 2-2375-647/2005 pripažino, jog pareiškėjos sutuoktinio sutikimo parduoti gyvenamąjį namą bei malkinę neįmanoma gauti dėl objektyvių priežasčių, tokio leidimo davimas atitinka šeimos interesus, todėl pareiškėjos prašymas tenkintinas ir leidimui nustatytas 2 mėnesių terminas.

Apžvelgus minėtas bylas matyti, kad jei konkrečiam veiksmui atlikti reikalingas kito sutuoktinio sutikimas, šio sutikimo negalima gauti dėl objektyvių priežasčių, tai teismas gali tokiam veiksmui atlikti išduoti teismo leidimą. LR CK 3.92 str. nustatyta, kad norint disponuoti bendrąja jungtine nuosavybe, reikalingas abiejų sutuoktinių sutikimas. Objektyviomis priežastimis laikomos liga, kito sutuoktinio išvykimas, jei jis yra dingęs. Šiuo konkrečiu atveju matyti, kad sutuoktinius G. K. jau seniai yra išvykęs ir nėra žinoma tiksli jo gyvenamoji vieta. Tačiau tai „... nėra pakankamas pagrindas leisti sudaryti sandorį be kito sutuoktinio sutikimo...“⁴⁴. Teismas prieš išduodamas tokį leidimą pagal LR CK 3.32 str. 2 d. privalo įsitikinti, kad „... kito sutuoktinio sutikimo gauti tikrai neįmanoma ir kad tokio leidimo davimas atitinka šeimos interesus“. Taip pat yra numatyta dar viena sąlyga LR CK 3.92 str. 3 d., kad teismas gali išduoti leidimą atlikti tam tikrus veiksmus, jei delsimas padarytų esminės žalos šeimos interesams. Iš paminėtų bylų matyti, kad pirmaisiais trim atvejais teismas atsisakė išduoti leidimą, kadangi pareiškėja nepateikė teismui įrodymų, kad ji negali gauti G.K. sutikimo. Pirmoje byloje buvo nurodyta, kad G.K. jau ilgą laiką su pareiškėja negyvena ir yra išvykęs. Kaip matyti iš paminėtų straipsnio nuostatų, tai nėra pagrindas išduoti teismo leidimą. Antroje byloje pareiškėja jau nurodė, kad G.K. yra išvykęs į Krymo sritį, kad ji kreipėsi per LR spaudą, kad gautų kokių nors žinių apie sutuoktinį. Tačiau leidimas buvo atsisakytas išduoti, nes pareiškėja nesiėmė priemonių, kad surastų savo sutuoktinį, o kreipimasis į spaudą negali būti

⁴⁴ ten pat.P. 195.

vertintinas kaip pagrindas tvirtinti, jog pareiškėja ėmėsi priemonių surasti sutuoktinį. Trečioje byloje pareiškėja nurodė, kad parduodamas turtas yra asmeninė jos nuosavybė. Todėl teisėjas nutarė, kad tokiu atveju šiuo turtu ji gali disponuoti savo nuožiūra (LR CK 3.97 str. 1d.). Ketvirtoje byloje, kai pareiškėja pateikė duomenys, kad buvo kreiptasi į Ukrainos ambasadą LR bei į Ukrainos Respublikos vidaus reikalų organus, ir gauti neigiami atsakymai apie G.K. gyvenamąją vietą, teisėjas, atsižvelgdamas ir į kitas bylas konstatavo, kad pareiškėja ėmėsi visų priemonių, siekiant surasti G.K. ir ji negali gauti G.K. sutikimo dėl objektyvių priežasčių. Atsižvelgiant į tai, pareiškėjai šį kartą teismo leidimas buvo išduotas. Taigi, išanalizavęs minėtas bylas, darytina išvada, kad teisėjams svarbūs įrodymai dėl kokių priežasčių vienas sutuoktinis negali gauti kito sutuoktinio sutikimo. Kas gali būti laikoma objektyviomis priežastimis įstatymas nenurodo, nepateiktas jų sąrašas. Galima teigti, kad kiekvienu atveju, teisėjas atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes turi nustatyti, kokios yra objektyvios priežastys, dėl kurių neįmanoma gauti kito sutuoktinio sutikimo.

3.2.6. Prašymai dėl faktų patvirtinimo

Kaip jau autorius buvo minėjęs, Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo kelios bylos dėl faktų patvirtinimo, todėl būtų tikslinga, šiek tiek jas paanalizuoti. Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo gautas pareiškėjos prašymas dėl asmeninio testamentą patvirtinimo (civilinė byla Nr. 2-1588-494/2005). Pareiškėja prašė patvirtinti jos mirusio sūnaus surašytą asmeninį testamentą. Nurodė, kad po sūnaus mirties buvo rastas testamentas parašytas jo ranka, pagal kurį visą savo turtą jis paliko pareiškėjai ir savo dukrai lygiomis dalimis. Pareiškėja nurodo, kad nėra duomenų apie kitus testamentus, bei nėra kitų įpėdinių į palikimą. Teismas konstatavo, kad rastas testamentas atitiko LR CK 5.30 str. 1 d. nurodytus asmeninio testamentą kriterijus (surašytas testatoriaus ranka, nurodytas vardas, pavardė, testamentą sudarymo vieta, data, bei išreikšta testatoriaus valia, pasirašytas). Testatoriaus surašytas testamentas buvo rastas po jo mirties namuose, kur gyveno kartu su motina (pareiškėja), saugoti notarui nebuvo perduotas. Kadangi asmeninis testamentas nebuvo perduotas saugoti įstatymų nustatyta tvarka, jis po testatoriaus mirties ne vėliau kaip per vienerius metus turi būti pateiktas teismui patvirtinti, ir galioja tik teismo patvirtintas testamentas. Atsižvelgdamas į paminėtas aplinkybes, bei duotus pareiškėjos paaiškinimus, teisėjas nutarė patvirtinti palikėjo surašytą asmeninį testamentą, ir tas asmeninis testamentas patvirtintas paveldėjimo procedūrų taikymo tikslu. „Be to, pažymėtina, kad prašymas patvirtinti asmeninį testamentą iš esmės reiškia prašymą dėl paveldėjimo procedūrų taikymo, todėl nutarčiai, kuria šis prašymas išsprendžiamas, yra netaikomas CPK 582

straipsnio 6 dalyje numatytas draudimas nutartį skųsti apeliacine tvarka.⁴⁵ Taigi, ši nutartis gali būti skundžiama per 7 dienas Vilniaus apygardos teismui per šį teismą. Teisėjas, nagrinėjęs šią bylą teigė, kad tai yra prašymas dėl fakto patvirtinimo, tačiau autoriaus nuomonė kitokia. Autoriaus nuomone, šią bylą galima priskirti prie kitų bylų, kurios nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka. Asmeninio testamentu patvirtinimas teisme yra juridškai reikšmingas veiksmas ir vėliau suinteresuotas asmuo gali kreiptis dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo. Todėl šis prašymas yra susijęs su paveldėjimo procedūrų taikymu.

Galima paminėti dar vieną prašymą dėl fakto patvirtinimo. Pareiškėjas V.M. kreipėsi į teismą su prašymu patvirtinti žemės atidalijimo akto juridinį faktą pagal vykdomąjį raštą 1976-07-23 dienos (civilinė byla Nr. 2-2067-494/2005). Prie prašymo nebuvo pridėtas nei vykdomasis raštas, nebuvo duomenų apie žemės sklypą, duomenų apie antstolio akto įregistravimą, taip pat pareiškėjas nenurodė dėl kurių priežasčių jam yra būtina patvirtinti jo prašomą faktą. Atsižvelgiant į tai, teismas atsisakė priimti pareiškėjo V.M. prašymą.

Paanalizuokime dar vieną bylą dėl faktų patvirtinimo, kurioje trys pareiškėjai (E.B. ir J.B.- buvę sutuoktiniai, ir A.D.- asmuo, kuris pripažįsta, kad yra gimusio vaiko tėvas) kreipėsi į teismą dėl vaiko kilmės iš tėvo nustatymo (civilinė byla Nr. 2-2615-562/2005). Pareiškėjai nurodo, kad 2005-01-28 Vilniaus rajono apylinkės teismo sprendimu buvo nutraukta E.B. ir J.B. santuoka, tai patvirtina teismui pateiktas ištuokos liudijimas. 2005-08-20 E.B. Vilniaus gimdymo namuose pagimdė vyriškos lyties kūdikį, kurio tėvu visi pareiškėjai prašo įrašyti A.D. Tokio pobūdžio bylas reglamentuoja LR CK 3.140 str. 5 d. „Komentuojamojo straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka, kuria gali pasinaudoti vaiko motina, buvęs jos sutuoktinis ir vyras, laikantis save vaiko tėvu, jeigu po to, kai nutraukta santuoka, nėra praėję trys šimtai dienų“⁴⁶. Tokiose bylose yra labai svarbi visų trijų pareiškėjų nuomonė, todėl nesant bent vieno iš jų pareiškimo, tėvystės negalima pripažinti. Pareiškimas paduodamas dar neįregistravus vaiko gimimo. Teismai, tvirtindami tokius prašymus, nereikalauja tėvystės įrodymų, tačiau yra svarbu patikrinti ar asmenys prašymą pateikia laisva valia, bei ar supranta tokio prašymo patvirtinimo teisinius padarinius. Nagrinėjamoje byloje, teismas skyrė žodinį procesą tam, kad išsiaiškintų asmenų valią, kurie patvirtino, kad pareiškimą padavė laisva valia ir supranta visus teisinius padarinius. Kadangi pareiškimas atitinka LR CK 3.140 str. 5 d. nustatytas sąlygas, bei visi prašo pareiškimą tenkinti, teismas nutarė patvirtinti bendrą E.B., J.B., ir A.D. pareiškimą, kad E.B. 2005-08-20 pagimdė vyriškos lyties kūdikį, kurio gimimo įrašė tėvu turi būti įrašytas A.D., bei suteikti

⁴⁵ Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003-09-26 konsultacija dėl kai kurių CPK teisės normų aiškinimo ir taikymo.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002. P. 268.

vaikui šio asmens pavardę. Patvirtinus tokį pareiškimą atsiranda teisė kreiptis į civilinės metrikacijos įstaigą dėl vaiko gimimo įregistravimo.

3.3 Teismo nutarties dėl teismo leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo turinys

Kaip jau autorius minėjo, teismas išnagrinėjęs bylą priima teismo procesinį dokumentą. Pagal LR CPK 582 straipsnio 6 dalį, teismas išnagrinėjęs bylą dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo priima rašytinę teismo nutartį. Šiai teismo nutarčiai, kaip ir kitiems teismo procesiniams dokumentams yra nustatytas vienodas turinys. Taigi, teismo nutartis susideda iš keturių dalių: įžanginės, aprašomosios, motyvuojamosios ir rezoliucinės. Teismo nutarties turinį nusako LR CPK 291 str. Tokios nutartys turi tam tikrus ypatumų. Paanalizuokime kiekvieną teismo nutarties dalį.

Įžanginėje teismo nutarties dalyje nurodomas bylos numeris, teismo pavadinimas, nutarties priėmimo data, teisėjo vardas, pavardė. Taip pat nurodomas pareiškėjas, bei trumpai parašoma dėl ko kreiptasi į teismą, pavyzdžiui „dėl teismo leidimo išdavimo“. Įžanginėje dalyje teisėjas nurodo, kokia tvarka nagrinėjo bylą- rašytine ar žodine tvarka. Jei žodine tvarka nurodoma, kas dalyvavo teismo posėdyje. Šiuo metu prie bylos numerio, teisėjai privalo nurodyti ir procesinio sprendimo kategorijas, pagal kurias matoma, kokia tvarka ir kokio pobūdžio byla nagrinėjama. Prašymams dėl teismo leidimų išdavimo yra priskirtinos tokios procesinių dokumentų kategorijos- 128.20 (- prašymas nagrinėtinas supaprastinto proceso tvarka), 117.1 (- bylos, kurios išnagrinėjamos priimant teismo nutartį). Tai yra pagrindinės procesinio sprendimo kategorijos, kurios nurodomos prie šių bylų.

Aprašomojoje dalyje turi būti išdėstytas prašymo dėl teismo leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo turinys. Kadangi tokio pobūdžio bylas teisėjai nagrinėja rašytinio proceso tvarka, priimant rašytines teismo nutartis, svarbu nutarties aprašomojoje dalyje aprašyti prašymo turinį. Kartais teisėjas gali nuspręsti bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka, arba tokią nagrinėjimo tvarką nustato Įstatymas. Tokiu atveju, aprašomojoje dalyje turi būti išdėstyti byloje dalyvaujančių asmenų duoti paaiškinimai. „Ši nuostata reiškia, kad minėtų asmenų posėdyje duoti paaiškinimai teismo nutartyje neturėtų būti fiksuojami išsamiai, tačiau teismas visais atvejais turėtų nurodyti minėtų įrodymų pagrindu gautas bylai reikšmingas aplinkybes (CPK 3 straipsnio 5 dalis, 169 straipsnio 2 dalis)“⁴⁷.

Teismo nutarties motyvuojamoji dalis yra labai svarbi, nes šioje dalyje teismas išanalizuoja pareiškėjų prašymą, įvertina pateiktus įrodymus. Motyvuojamojoje dalyje teismas

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20d. nutarimas Nr. 41 “Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisyklės”// Teismų praktika. 2003, Nr. 19.,P.199.

turi nurodyti materialines ir procesines teisės normas, kuriomis remiantis teismas nutaria tenkinti prašymą dėl teismo leidimo išdavimo, atsisakyti jį priimti, ar atsisakyti išduoti teismo leidimą. Šioje dalyje teismas turi ne tik nurodyti teisės normas, kuriomis remiantis jis nutaria vienaip ar kitaip išnagrinėti bylą, bet ir trumpai apibrėžti, kodėl taikytinos būtent tos normos, bei ką jos reglamentuoja. Teismo nutartyje taip pat svarbu nurodyti ir kitas svarbias aplinkybes. Kadangi, teismo leidimais yra siekiama apsaugoti tam tikrų asmenų teises, teismas turi nurodyti, kad išduotinas teismo leidimas neprieštarauja ar prieštarauja nepilnamečio vaiko interesams, neveiksnaus ar ribotai veiksnaus asmens interesams.

„Teismo nutarties rezoliucinėje dalyje turi būti tiksliai ir aiškiai išdėstytos teismo išvados dėl nutartimi sprendžiamo leidimo išdavimo klausimo“⁴⁸. Šioje dalyje nepakanka nurodyti, kad, pavyzdžiui “teismo leidimą atsisakyti išduoti”, arba “prašymą tenkinti ir išduoti pareiškėjui X prašomą teismo leidimą”. Rezoliucinėje teismo nutarties dalyje teismas turi nurodyti konkretų teismo leidimo turinį, t.y. kam išduotinas teismo leidimas, nurodyti turto identifikuojamus požymius, bei kitus duomenis, atsižvelgiant į konkretų prašymo dėl teismo leidimo išdavimo ar fakto patvirtinimo turinį. Analizuodamas bylas autorius pastebėjo, kad teisėjai ne visuomet rezoliucinėje dalyje nurodo leidimo turinį. Pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. 2-568-02/03, teisėjas rezoliucinėje dalyje nurodė, kad pareiškėjo G.V. prašymą tenkinti ir išduoti teismo leidimą. Kitoje byloje (jau minėta civilinė byla Nr. 2-2282-341/2005), teisėjas aiškiai apibrėžė išduotino teismo leidimo turinį, nurodydamas, kad leisti pareiškėjui L.J. (asmens kodas), gyv. Vilniaus rajone, Pagirių seniūnijoje, Pagirių kaime X-Y, priimti palikimą po G.J., mirusios 2005-x-x, mirties nepilnametės dukters U.M.J., gim. 1990-y-y., vardu. Autorius pastebėjo, kad dažniausiai Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjai neapibrėžia prašomo teismo leidimo turinio, kai nutaria atsisakyti išduoti teismo leidimą, pavyzdžiui jau minėtoje civilinėje byloje Nr. 2-2739-341/2005, teisėjas rezoliucinėje dalyje nurodė „Atsisakyti išduoti pareiškėjams teismo leidimą turto įkeitimo sandoriui sudaryti”. Kiti teisėjai, net ir atsisakydami išduoti teismo leidimą aiškiai apibrėžia atsisakomo leidimo turinį pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. 2-796-577/2005, teisėjas nutarė atsisakyti išduoti teismo leidimą pareiškėjui J.S., (asmens kodas), sudaryti F.S. (asmens kodas), priklausančios dalies 0,3500 ha žemės sklypo, unikalus Nr. XY, gyvenamojo namo, unikalus Nr. YX, tvarto, unikalus Nr. XX, šulinio, unikalus Nr. YY, lauko tualetu, unikalus Nr. X1, esančių Gailašių kaime, Vilniaus rajone, pardavimo sandorį.

Be jau paminėtų aplinkybių, teismas taip pat turi nurodyti nutarties apskundimo tvarką ir terminus (LR CPK 291 str. 1d 7p.). Kadangi bylos dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo nagrinėjamos LR CPK XXXIX skyriaus tvarka, tai remiantis šio skyriaus LR CPK 582 str. 6 d., teismo nutartis apeliacine tvarka neskundžiama ir įsiteisėja nuo paskelbimo dienos.

⁴⁸ ten pat. P. 200

Tame pačiame straipsnyje yra nurodyta, kad “Dėl kitose šiame skyriuje nustatyta tvarka išnagrinėtose bylose priimtų nutarčių kasacija negalima”. Vadinasi, kai kurios nutartys gali būti skundžiamos apeliacine tvarka. Tačiau tai, autoriaus nuomone, jau nėra bylos dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo. Šiai daliai priskiriamos kitos bylos, kurios nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka (pavyzdžiui, prašymai dėl paveldėjimo procedūrų taikymo).

Reikia nepamiršti, kad pagal 1964 m. LR CPK teismo nutartys dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo buvo skundžiamos „Teismo nutartis (sprendimas) gali būti skundžiama tik apeliacine tvarka, o apeliacinės instancijos teismo nutartis (sprendimas) neskundžiama...” (1964 m. LR CPK 312³³ str.). Nors seniau šias teismo nutartis pareiškėjai ir galėjo skusti apeliacine tvarka, tačiau autorius, analizuodamas bylas nerado nė vieno skundo. Autoriaus nuomone, skundų dėl šių nutarčių nebuvo, kadangi pareiškėjai pašalinę nurodytas kliūtis, galėjo iš naujo kreiptis į teismą. Apeliaciniai skundai yra nagrinėjami kur kas ilgiau, nei prašymai dėl teismo leidimo išdavimo, todėl patiems pareiškėjams parankiau iš naujo kreiptis į teismą dėl leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo nei skusti teismo nutartį apeliacine tvarka, kuria atsisakyta išduoti leidimą.

Tais atvejais, kai teismas atsisako išduoti prašomą leidimą, ar patvirtinti faktą, teismo nutarties rezoliucinėje dalyje turi būti nurodyta, kad atsisakymas neatima iš pareiškėjo teisės, pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių teismas atsisakė išduoti leidimą, pakartotinai kreiptis į teismą dėl to paties dalyko. Autorius pastebėjo, kad vieni teisėjai apie galimybę pakartotinai kreiptis su prašymu dėl teismo leidimo išdavimo nurodo nutarties rezoliucinėje dalyje, kiti motyvuojamojoje dalyje. Tačiau, autoriaus nuomone, tai nėra teisės normų pažeidimas, nes Įstatymas tiksliai nenustato, kurioje teismo nutarties dalyje turi būti paminėta tokia galimybė. Tais atvejais, kai teismo leidimą atsisako išduoti dėl to, kad tam tikram veiksmui atlikti leidimas nereikalingas, teisėjai apie galimybę pakartotinai kreiptis į teismą nenurodo. Tokios pačios sąlygos buvo numatytos ir 1964 m. LR CPK.

Šio pobūdžio bylose, dalyvaujančių byloje asmenų turėtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos, teismo turėtos išlaidos – taip pat iš pareiškėjų nepriteisiamos. Prie teismo turėtų išlaidų, galima priskirti teismo procesinių dokumentų įteikimo išlaidas. Vilniaus rajono apylinkės teisme nebuvo nei vieno atvejo, kai bylose dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo teismas būtų priteisęs iš pareiškėjo ar suinteresuoto asmens turėtas išlaidas.

Bylos dėl teismo leidimų išdavimo, kaip jau buvo minėta, užbaigiamos rašytine teismo nutartimi, nepriklausomai nuo to, ar teismas prašymą išnagrinėjo rašytinio ar žodinio proceso tvarka. Rašytinė teismo nutartis surašoma nedelsiant, išsprendus klausimą dėl teismo leidimo išdavimo ar faktų patvirtinimo.

LR CPK 292 straipsnis nustato, kad nutarties nuorašas išduodamas pareiškėjams pareikalavus, arba išsiunčiamas ne vėliau kaip per tris dienas nuo nutarties priėmimo dienos. Tačiau autorius pastebėjo, kad Kodekse yra minimos tik nutartys, kurios gali būti skundžiamos paduodant atskirą skundą. Vilniaus rajono apylinkės teisme vyrauja tokia praktika, kad asmuo, pateikęs prašymą dėl teismo leidimo išdavimo ar fakto patvirtinimo, pats po kelių dienų paskambina į teismo raštinę pasiteirauti ar jo prašymas yra išnagrinėtas. Raštinės darbuotojai teismo nutarčių pareiškėjams nesiunčia paštu, nebent jie to pareikalauja. Dažniausiai pareiškėjai patys prašo nutarčių nusiųsti ir atvyksta į teismą jos pasiimti. Toks būdas pareiškėjams yra priimtinausias, nes jie yra „spaudžiami laiko“, o paštu siunčiamas laiškas adresatą pasiekia per kelias dienas.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Autoriaus nuomone, remiantis Vilniaus rajono apylinkės teismo teisėjams pateiktos anketos atsakymais, išanalizavus teismo nagrinėtas bylas dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo, darytinis tokios išvados:

1. Prašymų dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėjimas, priėmus naują LR CK, perduotas teismų kompetencijai. Daugelio teisėjų nuomone, tai yra papildomas darbas teismams. Siūlytina, prašymus dėl leidimo parduoti, įkeisti ar kitaip suvaržyti teises į šeimos gyvenamąją patalpą, priskirti notarų ir vaikų teisių apsaugos tarnybos kompetencijai. Taip pat būtų tikslinga vaikų teisių apsaugos tarnybai suteikti papildomas priežiūros ir kontroliavimo funkcijas, tais atvejais kai prašymas dėl teismo leidimo išdavimo yra patenkintas.
2. LR CPK teismui nustato vienodą terminą prašymams dėl leidimų išdavimo išnagrinėjimui, kartu suteikia teismui galimybę nuspręsti šiuos prašymus nagrinėti tiek žodinio, tiek rašytinio proceso tvarka. Atsižvelgiant į procesinių dokumentų įteikimo terminus, siūlytina teismams, tais atvejais, kai nusprendžiama prašymą dėl teismo leidimų išdavimo nagrinėti žodinio proceso tvarka, suteikti ilgesnį, bet ne daugiau kaip dviejų savaičių terminą, atitinkamai pakeičiant LR CPK 582 str. 2 d.
3. Prašymuose dėl palikimo priėmimo, atsisakymo priimti palikimą nepilnamečių vaikų vardu, pagrindinis įrodymas yra duomenys apie palikėjo kreditorius, šių duomenų pareiškėjui nepateikus, teismas paprastai atsisako išduoti teismo leidimą. Autoriaus nuomone, atsižvelgiant išimtinai į nepilnamečių vaikų interesus ir siekiant apsaugoti jų teises, tais atvejais, kai nėra duomenų apie palikėjo kreditorius, siūlytina ne atsisakyti išduoti teismo leidimą, o teismui savo iniciatyva taikyti alternatyvų teisių gynimo būdą – leisti priimti palikimą pagal turto apyrašą. Autoriaus nuomone, to pakaktų nepilnamečių vaikų teisių apsaugai.
4. Prašymus dėl santuokinio amžiaus sumažinimo, kai nepilnamečių asmenų tėvai neprieštarauja tokiam prašymui, autoriaus nuomone, tikslinga perduoti spręsti civilinės metrikacijos įstaigai, atsižvelgiant į tai, kad ši įstaiga priima prašymus dėl santuokos sudarymo ir registruoja santuokas.
5. Prašymus dėl vaiko kilmės iš tėvo nustatymo, kai nėra ginčo, tikslinga perduoti nagrinėti civilinės metrikacijos įstaigai, atsižvelgiant į tai, kad viena iš civilinės metrikacijos vykdomų funkcijų yra tėvystės pripažinimo ir tėvystės registravimo nustatymas.

6. Išdavus teismo leidimą atlikti tam tikrus sandorius su šeimos gyvenamąja patalpa, globėjo turtu, nepilnamečių asmenų turtu, nėra žinoma, ar gautos pajamos bus panaudotos pagal paskirtį. Todėl autoriaus nuomone, siūlytina vykdomosios valdžios institucijoms, pavyzdžiui, socialinės rūpybos skyriui, vaikų teisių apsaugos institucijai priskirti priežiūros ir kontrolės funkcijas, kurias vykdant šios institucijos kontroliuotų ar pareiškėjai tinkamai panaudojo gautas lėšas pardavus šeimos gyvenamąją patalpą ir kt., ar tikrai nepilnamečių vaikų gyvenamosios sąlygos pagerėjo ir t.t.

1. Kokių daugiausia gaunate prašymų dėl teismo leidimo išdavimo?

dėl turto įkeitimo

dėl palikimo priėmimo

dėl turto pardavimo

kita _____

2. Ar teko nagrinėti prašymą dėl faktų patvirtinimo?

taip

ne

Jei taip, tai kodėl _____

3. Dėl kokių priežasčių dažniausia atsisakote išduoti teismo leidimą?

Prašome **įvardinti priežastis**

4. Jūsų nuomone, ar teismo leidimai apsaugo nepilnamečių, veiksmių ar ribotai veiksmių asmenų teises?

taip

ne

5. Jei taip, ar ta apsauga yra tikrai garantuota nuo tolimesnių pareiškėjų veiksmų?

taip

ne

Jei ne, prašau išvardinti priežastis

Literatūros sąrašas

Įstatymai ir kiti teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija.
2. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas//Teisingumo ministerija teisinės informacijos centras. Vilnius. 1998, ISBN 9986-452-48-1.
3. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
4. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 41 “Dėl Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles”// Teismų praktika. 2003, Nr. 19.

Specialioji literatūra:

6. Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003-09-26 konsultacija dėl kai kurių CPK teisės normų aiškinimo ir taikymo.
7. Baur F. Freiwillige Gerichtsbarkeit. Tübingen, 1955.
8. Berger V. Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencija. Vilnius: Pradai, 1997.
9. Keidel T., Kuntze J., Winkler K. Freiwillige Gerichtsbarkeit. München, 1999.
10. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė.-Vilnius: Justitia, 2003. T.1.
11. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė.-Vilnius: Justitia, 2005. T.2.
12. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė.- Vilnius: Justitia, 2002.
13. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antra knyga. Asmenys.- Vilnius: Justitia, 2002.
14. Mikelėnas V. Civilinis procesas.- Vilnius: Justitia, 1997. T. 2.
15. Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės.- Vilnius: Justitia, 2002.
16. Norkus R. Sumarinis civilinių bylų nagrinėjimas: teoriniai ir praktiniai aspektai: daktaro dis.: soc., mokslai: teisė (01S)/MRU.-V., 2005.
17. Sauliūnas D. Lietuva turi naują Civilinį kodeksą//Justitia. 2000, Nr. 4-5.
18. Vitkevičius P.S. Šeimos turto teisinis režimas ir šeimos turto apsauga//Justitia, 2004 Nr. 4 (52).
19. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2610-494/2005.

20. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2301-341/2005.
21. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2282-341/2005.
22. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-993-577/2005.
23. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2739-341/2005.
24. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2411-577/2005.
25. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. L2-1342-05/2005.
26. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-659-577/2005.
27. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1674-562/2005.
28. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2073-494/2005.
29. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-00365-577/2005.
30. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1588-494/2005.
31. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2701-577/2005.
32. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-103-03/02.
33. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. L-2-375-05/02.
34. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2431-341/2005.
35. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1226-647/2005.
36. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-256-01/03.
37. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1192-647/2005.
38. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2779-647/2005.
39. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1440-494/2005.
40. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2292-647/2005.
41. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1667-494/2005.
42. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-3247-03/04.
43. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-00592-494/2005.
44. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1695-494/2005.
45. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-284-02/02.
46. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2075-494/2005.
47. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-796-577/2005.
48. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2476-577/2005.
49. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1371-577/2005.
50. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1857-647/2005.
51. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. L2-2960-01/04.
52. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1001-494/2005.
53. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2375-647/2005.
54. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2526-562/2005.

55. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-1588-494/2005.
56. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2067-494/2005.
57. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2615-562/2005.
58. Vilniaus rajono apylinkės teismo civilinė byla Nr. 2-2282-341/2005.

Straipsniai iš interneto:

59. Gesetz über die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtbarkeit// <http://www.pappa.com/recht/gesetze/fgg.htm> =, prisijungimo laikas: 2005-10-12.
60. Naujasis Civilinis kodeksas-papildomas darbas teismams, 2001.10.03, A. Vabuola, Klaipėda// <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?Tema=1&str=259> =; prisijungimo laikas: 2005-08-17.
61. Nepilnamečiams susituokti gali leisti tik teismas, 2002.02.11, TM Viešųjų ryšių tarnyba// <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?Tema=38&str=1734> =; prisijungimo laikas: 2005-08-17.
62. Ar gina vaikų teises reikalavimas parduodant šeimos turtą gauti teismo leidimą? 2002.06.17, TM iešujų ryšių tarnyba, M-1 plus// <http://www.litlex.lt/porta/strat.asp?Tema=38&str=2961> = prisijungimo laikas: 2005-08-17.
63. Teismo leidimai Civiliniame kodekse ir Civilinio proceso kodekse, Kauno miesto apylinkės teismo teisėjas Mindaugas Plučas// <http://www.litlex.lt/start.asp?act=period&leidid1&metai=2002&num=3&tema=12&str=2> = prisijungimo laikas: 2005-03-03.
64. Kaip sutvarkyti globotinio (14m.) buto paveldėjimą?// TM, 2004.06.16.// <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=37&str=10338> =; prisijungimo laikas: 2005-09-15.

SANTRAUKA

Baigiamasis darbas skirtas išanalizuoti prašymų dėl teismo leidimų išdavimo ir faktų patvirtinimo nagrinėjimo Vilniaus rajono apylinkės teisme praktiką. Autorius, analizuodamas teismo bylas, kartu aptarė ir teorinius klausimus. Prašymai dėl teismo leidimų išdavimo priskiriami prie ypatingosios teisenos bylų, kurios nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka. Autorius analizavo kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, kokiam konkrečiai teismui teisingi šie prašymai. Kartu autorius aptarė procesinių dokumentų sampratą, kurie skirstomi į byloje dalyvaujančių asmenų ir teismo procesinius dokumentus. Darbe analizuojami šių pareiškimų nagrinėjimo tvarkos ypatumai bei terminai. Remiantis Vilniaus rajono apylinkės teismo bylomis, išskirtos pagrindinės atsisakymų išduoti teismo leidimus priežastys. Taip pat aptarta teismo procesinio dokumento – nutarties, kuriuo užbaigiamas šių bylų nagrinėjimas, turinys ir jai būdingi požymiai.

Analizuodamas Vilniaus rajono apylinkės teismo bylas dėl teismo leidimų išdavimo, autorius pastebėjo, kad teismas ne visada tinkamai taiko teisingumą reglamentuojančias teisės normas. Taip pat pastebėta, kad teismas, nagrinėdamas prašymus žodinio proceso tvarka, pažeidžia suteiktą penkių dienų terminą šiems prašymams išnagrinėti. Kalbant apie prašymus dėl faktų patvirtinimo, Vilniaus rajono apylinkės teisme buvo tik kelios tokios bylos, todėl baigiamajame darbe atlikta tik keletas tokio pobūdžio bylų analizė.

SUMMARY

The final work is dedicated to analyse the practice of dealing with the pleas for bestowal of court permissions and pleas for confirmations of facts in the court of Vilnius precinct. The author also talked over the theory by analysing court cases.

Pleas for bestowal of court permissions are in the category of cases of special proceedings and they are dealt with in the simplified trial. The author analysed criteria's determining which court should deal with the pleas.

The author described the definitions of aforesaid processual documents, which are of two different kinds: documents of court participants and processual documents of the court.

The final work described the singleness and terms of dealing with the pleas for bestowal of court permissions and pleas for confirmation of facts. Having analysed the cases the author singled out the main refusal reasons to bestowal the court permission. The definition and content of the final document in the court proceedings was also given in this work.

Having analysed the cases in the court of Vilnius precinct there were found some wrong applications of law rules regarding the courts work. The court sometimes doesn't abide the five days term after receiving aforesaid pleas to make a final decision in the case. It is also important to mention that the court received just a couple of pleas for confirmation of facts over few years.

THE ANALYSIS OF THE PRACTICE OF DEALING WITH THE PLEAS FOR BESTOWAL
OF COURT PERMISSIONS AND PLEAS FOR CONFIRMATION OF FACTS IN THE
COURT OF VILNIUS PRECINCT

1. The procedural documents of court participants.
2. The writ.
3. Simplified proceedings.
4. Court permission.
5. Specific proceedings.
6. Bestowal of court.
7. Confirmation of facts.